Rudolf Steiner

PRAGUL LUMII SPIRITUALE

CUPRINS

Introducere

DESPRE ÎNCREDEREA PE CARE O PUTEM AVEA ÎN GÂNDIRE ŞI DESPRE NATURA SUFLETULUI GÂNDITOR. DESPRE MEDITAŢIE

Pentru starea de veghe a omului, gândirea sa este ca o insulă în mijlocul valurilor de impresii, de senzaţii, de sentimente etc. spre care se îndreaptă viaţa sufletului. Cu o impresie sau o senzaţie am terminat, până la un anumit punct, atunci când am înţeles-o, adică atunci când am conceput o idee care s-o clarifice. Până şi în tumultul pasiunilor şi al emoţiilor poate apărea un oarecare calm, dacă nacela sufletului a putut ancora la insula gândirii.

Sufletul are o încredere firească în gândire. El simte că ar pierde orice siguranţă în viaţă, dacă i-ar lipsi această încredere. Viaţa sufletului încetează să mai fie normală, când îndoiala începe să roadă gândirea însăşi. Dacă gândirea noastră nu ne conduce la o clarificare completă, trebuie să avem cel puţin consolarea că această clarificare s-ar putea face, dacă am avea suficientă forţă şi agerime în gândire. Ne putem linişti în faţa incapacităţii noastre de a ajunge la clarificarea menţionată, cu ajutorul propriei gândiri, dar, dimpotrivă, nu putem suporta ideea că gândirea în sine, pro-iectată cum trebuie asupra unui anumit domeniu, nu este capabilă să clarifice acest domeniu în suficientă măsură.

Această predispoziţie a sufletului faţă de gândire se află la baza oricărei aspiraţii omeneşti spre cunoaştere. Desigur, această predispoziţie poate fi oarecum atenuată de unele stări speciale ale sufletului, dar vom regăsi-o de fiecare dată ca un sentiment confuz al sufletelor. Gânditorii care pun la îndoială autenticitatea şi forţa gândirii se înşală asupra predispoziţiei fundamentale a sufletului lor. Îndoielile şi enigmele la care se referă apar, în fond, ca urmare a unei tensiuni şi a unei agerimi prea mari a gândirii lor. Dacă într-adevăr nu ar avea încredere în gândire, ei nu şi-ar forţa creierul din cauza acestor dubii şi a acestor enigme care derivă în fond din gândire.

Când cultivăm în noi acest sentiment de încredere în gândire, ne dăm seama că gândirea nu există numai ca o forţă în suflet pe care o putem dezvolta, ci ea poate constitui, de asemenea, în mod plenar şi independent, suportul unei fiinţe cosmice, respectiv al unei fiinţe cosmice la care se poate aspira datorită unor eforturi laborioase, în cazul în care vrem să vieţuim într-o entitate care aparţine în

acelaşi timp atât omului cât şi cosmosului.

A putea să te dărui unei vieţi de gândire, îţi conferă o linişte profundă. În această viaţă de gândire, sufletul simte că se poate desprinde de el însuşi. Or, sufletul are nevoie de acest sentiment, tot atât cât şi de sentimentul opus, că se poate concentra în întregime în el însuşi. Şi unul şi altul din aceste sentimente reprezintă oscilaţiile necesare ale vieţii sale normale. În fond, starea de veghe şi de somn nu sunt decât expresia extremă a acestor oscilaţii. În starea de veghe, sufletul trăieşte în sine, îşi trăieşte propria sa viaţă; în somn se pierde în viaţa cosmică generală şi este, într-un anumit fel, desprins de sine însuşi. Ambele stări ale acestei pendulaţii a sufletului se reliefează prin diverse alte forme ale vieţii interioare: viaţa de gândire reprezintă o desprindere a sufletului de el însuşi; facultatea de a simţi, viaţa afectivă etc. reprezintă o stare de concentrare a sufletului asupra lui însuşi.

Considerată în acest fel, gândirea îi apare sufletului ca fiind compensaţia de care are nevoie în faţa sentimentului de părăsire din partea cosmosului. De aceea, este cu totul legitim să ne întrebăm: „Ce sunt eu, aşadar, în sânul marelui curs al evenimentelor, care se scurg de la un infinit la altul, cu sentimentele, dorinţele şi voinţele mele, care nu au importanţă decât pentru mine însumi?" Faptul de a fi sesizat prin suflet existenţa gândirii ne permite să facem următoarea apreciere: gândirea care este legată de mersul evenimentelor cosmice te primeşte împreună cu sufletul tău; tu eşti una cu aceste evenimente prin intermediul gândirii. În cazul acesta, te poţi simţi primit şi îndreptăţit de cosmos, iar un suflet care se deschide în faţa unor astfel de sentimente este fortificat ca şi cum puterile cosmice înseşi i-ar dărui forţa, după legile înţelepciunii.

Un suflet care se ridică la un astfel de sentiment va putea curând să-şi spună: „Nu sunt numai eu cel ce gândesc, ci «ceva gândeşte în mine»; sufletul meu este doar scena pe care cosmosul se manifestă sub forma de gândire".

Unii filosofi pot respinge un asemenea sentiment. Se pot invoca argumentele cele mai variate pentru a demonstra că ideea manifestării cosmosului în gândire este absolut eronată. Trebuie recunoscut totuşi că această idee am dobândit-o prin experienţa interioară şi că valabilitatea ei nu este înţeleasă decât atunci când ajungem la ea şi o pricepem tot pe aceeaşi cale. În cazul acesta, orice „contraziceri" nu vor putea schimba cu nimic valabilitatea ei; dimpotrivă, recunoaştem acum cât valorează cu adevărat atât „contrazicerile" cât şi „dovezile". Acestea din urmă par adesea impecabile, dar numai cât timp ne facem o părere greşită despre valoare lor de demonstraţie. În acest caz, este dificil să te înţelegi cu persoanele care consideră asemenea „dovezi" ca fiind concludente. Aceste persoane cred în mod necesar că ceilalţi greşesc; ele însele nu au desfăşurat o activitate interioară care să-i facă pe ceilalţi să recunoască ceea ce lor le pare eronat şi chiar imprudent.

Oricine vrea să pătrundă în ştiinţa spirituală se va dărui cu folos unor meditaţii

asupra gândirii cum este cea pe care am indicat-o mai sus. Dar noi avem nevoie să ne creăm o stare de spirit care să ne permită accesul la lumea spirituală. Această lume poate rămâne inaccesibilă gândirii celei mai pătrunzătoare, spiritului ştiinţiiic cel mai desăvârşit, dacă sufletul nu reacţionează la faptele spirituale care ar vrea să pătrundă în el (sau la comunicarea acestor fapte).

Înţelegerea cunoaşterii spirituale constituie o pregătire mai bună decât faptul de a fi într-o predispoziţie sufletească care se poate exprima prin formularea: „Prin gândire eu mă simt una cu cursul evenimentelor cosmice". Ceea ce are aici importanţă nu este atât valoarea abstractă a acestei gândiri, ci mai ales sentimentul unui efect dătător de viaţă, provenind din faptul că o astfel de gândire pătrunde cu forţa sa viaţa interioară şi se răspândeşte în ea (în viaţa interioară) ca un aer tare, venit din lumile spirituale. În cazul unei astfel de gândiri, esenţială este experienţa, nu cunoaşterea. Ea, gândirea, devine obiect de cunoaştere dacă a fost o dată prezentă în suflet cu o suficientă forţă de convingere. Pentru ca înţelegerea lumii spirituale cu fenomenele sale şi locuitorii săi să dea roade trebuie ca ea să fie mereu reanimată în suflet. Trebuie ca mereu, din nou, sufletul să se umple de ea, să nu-i permită decât ei să fie prezentă în el, excluzând toate celelalte gânduri, senzaţii, amintiri etc. Un astfel de mod de a te concentra cu totul asupra unei gândiri produce în suflet forţe care sunt răspândite în viaţa obişnuită; ea le consolidează în ea însăşi. Aceste forţe devin organele percepţiei lumii spirituale şi ale adevărurilor sale.

Indicaţiile precedente ne permit să recunoaştem adevăratul procedeu al meditaţiei. Mai întâi se face efortul de a pricepe bine o idee susceptibilă a fi înţeleasă prin mijloacele pe care ni le oferă viaţa şi cunoaşterea obişnuită. Apoi ne adâncim în mai multe rânduri în această idee; ne contopim complet cu ea. Prin convieţuirea cu o gândire de acest gen se fortifică organismul sufletului. Procedeul meditaţiei a fost ilustrat printr-un exemplu extras din însăşi natura gândirii. Am ales acest exemplu deoarece este deosebit de fecund pentru meditaţie, deşi am fi putut ilustra procedeul în chestiune prin orice altă idee descoperită în modul arătat mai sus.

Pentru dezvoltarea vieţii spirituale a celui ce meditează este deosebit de util să cunoaştem dispoziţia sufletului rezultată din oscilaţiile vieţii interioare pe care tocmai le-am menţionat. Pentru el acesta este mijlocul cel mai sigur de a simţi contactul cu lumea spirituală, contact născut nemijlocit şi imediat din meditaţia sa. Or, un astfel de sentiment este un rezultat sănătos al medi-taţiei şi el ar trebui să-şi radieze puterea sa asupra întregului conţinut al restului stărilor de veghe, totuşi nu în sensul persistenţei stării meditative, ci în sensul unei însufleţiri resimţite ca o influentă datorată meditatiei. Dacă starea meditativă s-ar extinde asupra vieţii zilnice ca o impresie continuă, ea ar tulbura caracterul natural al vieţii zilnice. Din aceasta rezultă că şi în momentele de meditaţie starea meditativă nu este destul de puternică şi nu este destul de pură. Meditaţia îşi arată adevăratele sale roade tocmai prin faptul că datorită caracterului său se deosebeşte de restul vieţii.

De asemenea, acţiunea sa asupra vieţii este cu atât mai binefăcătoare cu cât este resimţită ca o stare de excepţie, care se ridică deasupra lumii întâmplătoare şi este net despărţită de existenta obisnuită.

DESPRE CUNOAŞTEREA LUMII SPIRITUALE

Un mijloc de a se înlesni înţelegerea rezultatelor ştiinţei oculte constă în a ne dirija facultăţile obişnuite ale sufletului asupra a ceea ce ne conduce la concepte capabile a fi extinse şi transformate astfel, încât să ajungem, încetul cu încetul, la fenomenele şi fiinţele lumii spirituale. Dacă nu avem răbdarea să alegem acest drum, este posibil să ne reprezentăm lumea spirituală ca prea asemănătoare cu lumea fizică sau sensibilă; mai mult, vom fi incapabili să ne facem o idee corectă despre spirit şi despre raporturile sale cu omul.

Fenomenele şi fiinţele spirituale i se înfăţişează omului când sufletul său este pregătit să le perceapă, dar modul în care i se dezvăluie nu este cel al faptelor şi al fiinţelor fizice. Ne putem face o idee despre aceasta îndreptându-ne atenţia asupra naturii amintirii. Am fost, de exemplu, în urmă cu câtva timp, implicaţi într-un eveniment. La un moment dat acesta reapare din subconştient. Ştim că faptul corespunde unui eveniment real şi îl raportăm la el. Dar în momentul amintirii este prezentă numai imaginea-amintire dedusă din eveniment. Să ne reprezentăm acum apărând în suflet o imagine asemănătoare, este adevărat că o imagine-amintire, dar exprimând totuşi un conţinut străin sufletului, adică ceva ce nu provine din experienţele făcute anterior, şi vom înţelege cum începe să apară lumea spirituală într-un suflet corespunzător pregătit.

Cine nu cunoaşte destul de bine legile lumii spirituale va obiecta mereu că aşa-zisele experienţe spirituale nu sunt altceva decât imagini-amintire, mai mult sau mai puţin distincte, considerate pe nedrept ca revelaţii ale lumii oculte. Trebuie admis că în acest domeniu nu este uşor să se distingă iluzia de realitate. Multe persoane îşi imaginează că au într-adevăr percepţii ale lumii spirituale, în timp ce spiritul lor este preocupat de simple imagini-amintire. Pentru a fi cu totul la adăpost de greşeală, trebuie să fii informat asupra a ceea ce poate da naştere la iluzie. Aşa, de exemplu, un eveniment vizual fugitiv, care abia a atins conştienţa, poate reapărea mai târziu - chiar în întregime modificat - sub formă de imagine vie, şi aceasta, în lipsa unei amintiri exacte, va fi considerată ca o adevărată inspiraţie.

Acesta şi încă alte multe motive explică foarte bine de ce cei care nu cunosc deloc metodele specifice ale ştiinţei oculte găsesc datele clarvederii extrem de discutabile. Dar dacă am vrea să ţinem riguros seama de ceea ce am spus despre dezvoltarea clarvederii în cartea mea ***Iniţierea***, am ajunge totuşi să distingem, în acest domeniu, iluzia de adevăr.

În această privinţă să ne fie permis să mai subliniem unele lucruri. Este adevărat că fenomenele spirituale se manifestă la început ca imagini; cu alte cuvinte, ele apar sub această formă din străfundurile sufletului, când el este pregătit corespunzător. Deci, e important să realizezi aprecierea corectă a acestor imagini. Pentru percepţia spirituală, ele nu au valoare decât atunci când nu pretind a se impune ca nişte realităţi în sine; altfel nu ar valora mai mult decât visele obisnuite. Trebuie să fie considerate ca niste semne, ca literele alfabetului. Când avem în faţa noastră litere, nu ne legăm de forma lor, ci le citim, pentru a şti ce vor să exprime.

La fel cum nu este necesar să descriem literele care compun o scriere, imaginile care formează conţinutul clarvederii nu trebuie să fie înţelese pentru ele însele, ci ele îndeamnă sufletul să facă abstracţie de aparenţa lor şi să se concentreze asupra fenomenului sau fiinţei spirituale care se exprimă prin ele.

Nimănui nu-i vine ideea să nege adevărul unei scrisori conţinând noutăţi inedite deoarece conţinutul este comunicat prin litere cunoscute de multă vreme. Ar fi tot aşa de deplasat să spui că imaginile clarvederii nu conţin decât imagini împrumutate din viaţa obişnuită. Elemente asemănătoare se găsesc şi în clarvedere, dar ceea ce este important pentru conştienţa cu adevărat clarvăzătoare nu sunt aceste împrumuturi din viaţa obişnuită, ci ceea ce exprimă imaginile.

Prima menire a sufletului este de a se pregăti pentru a vedea apărând astfel de imagini în orizontul spiritual; dar trebuie, în plus, ca sufletul să cultive în sine instinctul de a nu se opri la imagini, ci să le raporteze cum trebuie la lumea suprasensibilă. Adevărata clarvedere nu constă numai în facultatea de a contempla în noi o lume de imagini, ci înainte de toate dintr-o altă facultate, comparabilă în lumea sensibilă cu aptitudinea de citire a unui text.

Trebuie să începem prin a ne reprezenta lumea suprasensibilă ca găsindu-se cu totul în afara conştienţei obişnuite. Nimic din această conştienţă nu îi permite să intre în legătură cu lumea suprasensibilă. Datorită meditaţiei, forţele sufletului cresc, creând un prim contact cu lumea spirituală, ceea ce face ca imaginile despre care am vorbit să apară din valurile vieţii interioare. Ele formează un tablou, ţesut în întregime de suflet, deci de forţele pe care sufletul le-a dobândit în lumea sensibilă. În calitate de ansamblu de imagini, acest tablou nu conţine într-adevăr decât amintire.

Pentru înţelegerea conştienţei clarvăzătoare, este bine să ne dăm seama, pe cât posibil, de toate acestea. Nu numai că ne vom apăra împotriva oricărei iluzii privind natura acestor imagini, dar vom obţine şi înţelegerea felului în care trebuie raportate imaginile la lumea suprasensibilă. Prin aceste imagini vom învăţa să citim în lumea spirituală. Este în natura lucrurilor ca prin senzaţiile lumii sensibile să fim mult mai aproape de fiinţele şi fenomenele acestei lumi decât suntem de lumea suprasensibilă, prin imaginile conştienţei clarvăzătoare. Am putea spune chiar că asemenea imagini nu sunt la început decât ca o perdea

pe care sufletul o aşază în faţa lumii suprasensibile, când simte stabilit contactul între el şi această din urmă lume.

Trebuie să ne familiarizăm încetul cu încetul cu felul în care fenomenele oculte ating sufletul. Din experienţa spirituală va rezulta o interpretare din ce în ce mai corectă, o descifrare din ce în ce mai exactă a acestor fenomene. Dacă ele sunt deosebit de pregnante, este evident că nu pot proveni din imaginile-amintire din viaţa obişnuită. Din nefericire, la unii din cei care, pe drept sau pe nedrept, cred că au ajuns la convingeri precise asupra unor cunoştinţe suprasensibile găsim multe afirmaţii absurde. Câte persoane, pentru a fi convinse de realitatea reîncarnării, nu se grăbesc să raporteze la experienţele unei vieţi terestre anterioare anumite imagini care apar în sufletul lor! Ar trebui să nu fim încrezători când aceste imagini par să indice că vieţile precedente se aseamănă sub anumite raporturi cu viaţa actuală, sau că ele se manifestă astfel, încât viaţa actuală poate fi înţeleasă prin aceste aşa-zise vieţi anterioare. Când într-o veritabilă experienţă ocultă apare adevărata impresie a vieţii precedente sau a încarnărilor anterioare, aceasta este foarte diferită de tot ceea ce imaginaţia, dorinţele şi aspiraţiile orientate către viaţa actuală ar fi fost vreodată capabile sau dornice a le produce. Se poate întâmpla, de exemplu, ca impresia vieţii pământeşti precedente să ni se prezinte într-un moment al actualei vieţi în care este imposibil de a se compara facultăţile sau calităţile pe care le posedasem în această viaţă anterioară. Nu numai imaginile care se prezintă în timpul unor astfel de experienţe spirituale deosebit de importante sunt departe de a reaminti de faptele vieţii obişnuite, dar ele sunt în general atât de diferite, încât am fi incapabili să le concepem. Cu atât mai mult aşa stau lucrurile pentru impresiile adevărate, provenind din lumile cu totul transcendente. În consecinţă, este adesea de-a dreptul imposibil să ne formăm imagini derivând din viaţa obişnuită şi care să se refere la existenţa dintre vieţile terestre, adică la perioada dintre ultimul deces al omului din viaţa anterioară şi naşterea sa în viaţa actuală. În cazul acesta, poţi face experienţa că, în timpul perioadei trăite în lumea spirituală, s-au dezvoltat în noi simpatii şi înclinaţii complet opuse celor care sunt în curs de a se dezvolta în viaţa pământească. Recunoaştem că în viaţa pământească am fost adesea determinaţi să ne interesăm cu iubire de lucruri pe care le-am respins sau evitat în viaţa spirituală precedentă (între moarte şi naştere). Tot ceea ce ar putea să rezulte din experienţele obişnuite, sub formă de amintire, ar trebui să fie diferit de impresia primită prin adevărata percepţie ocultă.

Cel ce nu cunoaşte profund ştiinţa ocultă va putea face întotdeauna obiecţii, chiar şi când descrierea pe care tocmai am făcut-o este corectă. El va putea spune: „Ei bine, da; eu iubesc un lucru. Natura omenească e complicată. În orice simpatie se amestecă şi o antipatie secretă. La un moment dat, apare antipatia şi eu o consider ca un fenomen prenatal, în timp ce, eventual, ea poate fi explicată în mod natural prin datele subconştientului".

Trebuie recunoscut că, în general, o astfel de obiecţie este corectă în numeroase cazuri. Nu este uşor să dobândim cunoştinţele conştienţei clarvăzătoare în aşa fel,

încât să fie la adăpost de orice obiecţie. Dar dacă este adevărat că un pretins clarvăzător poate să se înşele şi să raporteze un fapt al subconştientului la o experienţă spirituală prenatală, este tot atât de adevărat că disciplina ocultă conduce la o cunoaştere de sine însuşi de aşa natură, încât aceasta din urmă ajunge până la domeniul subconştientului şi se poate, din acest punct de vedere, să fie scutită de orice iluzie. Tot ce vrem să afirmăm aici este faptul că cunoştinţele noastre suprasensibile nu sunt adevărate decât cu condiţia ca în momentul când le elaborăm să facem distincţia între ceea ce provine din lumile suprasensibile şi ceea ce e pur şi simplu creat de propria noastră reprezentare. Dar familiarizându-ne cu lumile suprasensibile dobândim o asemenea facultate de discernământ, încât sfârşim prin a distinge, în acest domeniu, percepţia de iluzie, tot asa cum, în lumea fizică, putem distinge un fier încins pe care îl atingem cu mâna de un fier încins imaginar.

DESPRE CORPUL ETERIC AL OMULUI ŞI DESPRE LUMEA ELEMENTARĂ

Pentru a putea distinge lumea spirituală în toată realitatea ei şi deveni obiect de cunoaştere, omul trebuie să învingă anumite obstacole care se află în sufletul său şi care se opun, la început, la această cunoaştere. Aici este vorba de o sarcină deosebit de dificilă, deoarece aceste obstacole, fiind practic prezente în viaţa interioară, nu sunt percepute de conştienţa obişnuită. Aşa se face că sufletul, la început necunoscător al unei mari părţi a propriei sale vieţi, este pus în faţa necesităţii de a dobândi, puţin câte puţin, cunoaşterea de sine însuşi, precum şi aceea a fiinţelor şi evenimentelor lumii exterioare.

Înainte de a fi recunoscută de suflet, lumea spirituală îi este acestuia cu totul străină, însuşirile lumii spirituale neavând nimic comun cu ceea ce rezultă din experienţele sufletului în lumea sensibilă. Prin urmare, pus în faţa lumii spirituale, sufletul ar putea să nu vadă decât neantul absolut. El ar putea avea impresia că priveşte în golul unui abis imens şi pustiu. Or, în străfundurile iniţial inconştiente ale sufletului există într-adevăr un asemenea sentiment. Fără a-şi da seama, sufletul este stăpânit de un sentiment care se aseamănă cu aversiunea sau cu teama. Dar ceea ce e important în viaţa sufletului nu e numai obiectul conştienţei, ci şi ce există în mod efectiv în el, fără ştirea lui. Dacă sufletul „respinge" pe cale intelectuală existenţa lumii spirituale, dacă încearcă să „demonstreze" că ea nu există, aceasta nu înseamnă că „motivele" pe care le invocă au o valoare intrinsecă în mod obligatoriu convingătoare, ci mai curând că el caută un fel de amăgire împotriva sentimentului amintit. În realitate, nu negăm lumea spirituală şi posibilitatea de a ajunge la cunoştinţe transcedentale deoarece suntem în stare să dovedim „nonexistenţa" ei, ci fiindcă dorim să ne pătrundem de gânduri care să ne scape de „teama lumii spirituale". Nu ne putem elibera de această dorinţă de a avea un anesteziant materialist împotriva „fricii de lumea spiritului" decât cu condiţia să conştientizăm existenţa vieţii sufletului aşa cum am descris-o. „Materialismul" ca „fenomen de spiritofobie" este un capitol

important al psihologiei.

O dată reuşite eforturile de a pătrunde în realitatea spiritului, când am înţeles că evenimentele şi fiinţele lumii sensibile nu sunt altceva decât expresia exterioară a evenimentelor şi fiinţelor suprasensibile sau spirituale, „frica de lumea spiritului" nu ne mai sperie. Această înţelegere apare deja în momentul în care vedem cum corpul omului, obiect de percepţie sensibilă şi, de asemenea, singurul obiect pentru studiul ştiinţific, este expresia unui corp subtil, suprasensibil (corpul eteric), în care corpul sensibil (sau fizic) este ca un sâmbure mai dens în interiorul unui nor.

Corpul eteric este *al doilea organism* al entităţii omeneşti. El formează baza vieţii corpului fizic. Or, în ceea ce priveşte corpul său eteric, omul nu este separat de lumea exterioară în aceeaşi măsură în care este separat corpul său fizic de lumea exterioară fizică. Prin lume exterioară, când este vorba de corpul eteric, nu trebuie înteleasă lumea exterioară fizică, obiect al percepţiei sensibile, ci o ambianţă spirituală tot atât de suprasensibilă în raport cu lumea fizică cât este corpul eteric al omului în raport cu corpul său fizic. În calitate de fiinţă eterică, omul se află într-o lume eterică (elementară).

Când omul devine conştient de faptul real, dar ignorat de el în viaţa obişnuită, că în calitatea sa de fiinţă eterică se află într-o lume elementară, această conştienţă este cu totul alta decât cea din viaţa obişnuită. Ea apare în cazul clarvederii. Clarvăzătorul cunoaşte ce există în componenţa vieţii, dar este ascuns pentru conştienţa obişnuită. În conştienţa sa obişnuită, omul se numeşte pe sine însuşi „eu", denumind astfel fiinţa care este reprezentată de corpul său fizic. În lumea simţurilor un suflet sănătos se recunoaşte pe sine datorită faptului că se percepe pe sine însuşi ca o fiinţă distinctă de restul universului: Sănătatea sufletului ar fi alterată dacă omul ar considera ca făcând parte din „eul" său evenimente sau fiinţe ale lumii exterioare. În calitate de om, el îşi dă seama că trăieşte; ca fiinţă eterică în lumea elementară situaţia este alta. Aici „eul" propriu se amestecă cu anumite fenomene şi anumite fiinţe ale anturajului. Trebuie ca fiinţa omenească eterică să se regăsească pe ea însăşi într-o lume interioară aşa cum suntem obişnuiţi să o considerăm în viaţa curentă. În lumea elementară există forţe, evenimente şi fiinţe care, deşi într-un anumit sens aparţin de „lumea exterioară", sunt totuşi solidare cu „eul". În calitate de fiinţă eterică, omul este pătruns de substţania elementară care îl înconjoară. În lumea fizică sau sensibilă suntem atât de uniţi cu gândurile noastre, încât putem să le considerăm ca făcând parte din „eu". Forţele şi fenomenele mediului ambiant înconjurător eteric pătrund tot atât de intim în organismul eteric al omului ca şi gândurile în organismul fizic. Dar ele nu se comportă ca gândurile, trăiesc cu şi în suflet ca nişte fiinţe. Rezultă că cunoaşterea ocultă cere o forţă interioară superioară celei care îi permite sufletului să se menţină independent faţă de unele gânduri. Pregătirea pentru adevărata clarvedere constă în principal într-o întărire a sufletului, astfel încât individualitatea lui să fie nu numai garantată în raport cu gândurile, dar să fie de asemenea garantată şi în raport cu forţele şi fiinţele lumii elementare, care apar în

conştienta sa ca făcând parte din el însuşi.

Forţa care îi permite sufletului să se menţină independent în lumea elementară se află în viaţa omenească obişnuită. Sufletul nu ştie la început nimic de această forţă, dar o posedă. Pentru a deveni conştient de ea, el trebuie să se pregătească pentru aceasta, să-şi însuşească această forţă interioară, care se dobândeşte în timpul pregătirii pentru clarvedere. Cât timp omul nu se decide să elaboreze în sufletul său această forţă interioară, el are o frică explicabilă să recunoască existenţa lumii spirituale care îl înconjoară şi în mod inconştient recurge la iluzia că lumea spirituală nu există sau cel puţin că nu poate fi cunoscută. Această iluzie îl eliberează de frica instinctivă că o lume spirituală exterioară şi reală poate pune stăpânire pe „eul" său, absorbind sau inhibând individualitatea sa.

A-ti da seama de realitatea descrisă mai sus, înseamnă a recunoaşte existenţa unei fiinţe omeneşti eterice „în spatele" omului fizic sau sensibil şi cea a unei lumi suprasensibile eterice (elementare) în spatele lumii materiale.

În lumea elementară, conştienţa clarvăzătoare întâlneşte o realitate autonomă până la un anumit punct, aşa cum conştienţa fizică găseşte în lumea sensibilă gânduri care nu se menţin prin ele însele şi sunt ireale. Familiarizându-ne cu această lume elementară, ajungem să ne dăm seama de legăturile care unesc acele fiinţe mai mult sau mai puţin autonome. Aşa cum diferitele membre ale corpului fizic, considerate separat, au autonomia lor relativă, însă nu sunt totuşi decât părţile aceluiaşi ansamblu, care este organismul fizic, tot aşa i se prezintă conştienţei oculte fiinţele individuale ale lumii elementare ca fiind componentele vii ale unui mare corp spiritual, care sfârşeşte prin a fi recunoscut ca fiind corpul elementar (suprasensibil) al pământului.

Progresul clarvederii este rodul unei cunoaşteri mai intime a lumii elementare. Această lume este însufleţită de fiinţele cele mai diferite. Cel mai bun mijloc de a exprima mişcarea acestor forţe reale este redarea particularităţilor lor multiple prin imagini. Există aici fiinţe care au afinităţi cu tot ceea ce ţinde spre durată, spre fixitate, spre gravitaţie. Le putem considera „suflete ale pământului". (Şi dacă, lăsând la o parte orice vanitate intelectuală, nu ne temem că am recurs la o imagine destinată pur şi simplu să interpreteze realitatea, le putem numi „gnomi".) Se găsesc, de asemenea, şi fiinţe care, datorită complexităţii lor, pot fi numite sufletele aerului, ale apei şi ale focului.

Apar apoi şi alte entităţi. Acestea au aparenţa de fiinţe elementare, totuşi în esenţa lor elementară rezidă ceva superior substanţei lumii eterice. Dar trebuie să recunoastem că suntem incapabili să pătrundem adevărata natură a acestor fiinţe cu ajutorul gradului de clarvedere care este suficient pentru lumea elementară, tot aşa cum nu putem înţelege adevărata natură a omului prin simpla conştienţă fizică.

Fiinţele care în limbaj metaforic pot fi numite suflete ale pământului, ale apei, ale

aerului şi ale focului, au activitatea lor în interiorul corpului eteric al pământului. Aici ele au misiunea lor. Fiinţele superioare despre care a fost vorba au, dimpotrivă, o activitate care depăşeşte sfera pământească. Dacă învăţăm să le cunoaştem mai bine, datorită experienţei oculte, ne ridicăm spiritualiceşte cu conştienţa noastră dincolo de sfera pământească. Vedem atunci cum s-a format pământul dintr-un alt pământ, anterior, şi cum germenii spirituali care se dezvoltă acum în el vor permite în viitor naşterea unui fel de „nou pământ". În lucrarea mea ***Ştiinţa ocultă*** am explicat de ce s-ar putea numi lumea care ne-a precedat „vechea Lună" şi „Jupiter" cea către care se îndreaptă evoluţia pământească. Esenţialul este de a vedea în „vechea Lună" o lume de mult dispărută, a cărei transformare a dus la apariţia pământului actual, şi, în sens spiritual, în „Jupiter" o lume viitoare, către care tinde lumea pământească.

REZUMATUL AFORISMELOR PRECEDENTE

Omul fizic are ca substrat o entitate eterică omenească de natură foarte subtilă. Aceasta din urmă trăieşte într-o lume elementară, aşa cum omul fizic trăieşte într-o lume fizică. Lumea exterioară elementară alcătuieşte corpul eteric suprasensibil al pământului. Ea este produsul unei transformări, a unei lumi dispărute (lumea Lunii) şi apare ca o etapă pregătitoare a unei lumi viitoare (lumea Jupiter). Din cele spuse rezultă că putem considera omul constituit astfel:

1. *Corpul fizic din interiorul lumii fizice*. Prin el omul obţine cunoaşterea „eului" său individual.

2. *Corpul eteric (subtil) din interiorul lumii elementare*. Prin el omul se recunoaşte ca component al corpului eteric al pământului şi prin aceasta, în mod indirect, ca component al celor trei stadii planetare succesive.

DESPRE REÎNCARNARE ŞI KARMA; DESPRE CORPUL ASTRAL AL OMULUI ŞI DESPRE LUMEA SPIRITUALĂ. DESPRE FIINŢELE ARHIMANICE

Sufletului îi vine foarte greu să recunoască faptul că în viaţa psihică a omului există un element tot atât de străin conştienţei sufletului ca şi ceea ce noi numim lumea exterioară în sensul obişnuit al cuvântului. El se revoltă în mod inconştient împotriva unui asemenea fapt care pare că îi ameninţă propria existenţă şi îşi întoarce instinctiv privirea spirituală de la el. Este adevărat că, în mod teoretic, ştiinţa modernă admite o asemenea stare de lucruri, dar aceasta nu înseamnă că a fost sesizată în toată profunzimea sa şi că este convinsă de ea. Dacă conştienţa ajunge la recunoaşterea acestui fapt, ea învaţă atunci să distingă în organismul sufletesc un sâmbure interior care are o realitate independentă de tot ce în sufletul conştient este obiect de evoluţie între naştere şi moarte. Conştienţa ajunge să

recunoască în străfundurile sale existenţa unei fiinţe reale a cărei creaţie se simte ea însăşi. Şi conştienţa simte că şi corpul, suportul acestei conştienţe, derivă, de asemenea, din ea cu toate forţele şi calităţile sale. Cu cât sufletul se familiarizează cu viaţa ocultă, cu atât mai mult simte maturizându-se în el o forţă spirituală care se sustrage influenţelor vieţii conştiente. El simte cum această fiinţă interioară, în cursul vieţii dintre naştere şi moarte, devine din ce în ce mai puternică şi autonomă. Înţelege că, în limitele vieţii dintre naştere şi moarte, această entitate (profundă) se comportă faţă de viaţă în totalitatea ei ca sământa faţă de planta în sânul căreia se dezvoltă; dar sământa plantei este o fiinţă fizică, în timp ce germenele sufletului este o fiinţă spirituală.

Aprofundând această experienţă ocultă, ajungem să ne convingem de realitatea încarnărilor succesive ale omului pe pământ. Sufletul înţelege că în sâmburele său interior, într-un anumit fel independent de el, poartă germenele unei noi vieţi omeneşti. El poate simţi că acest germene este purtătorul roadelor vieţii prezente, atunci când, în lumea spirituală de după moarte, participă la condiţiuni de viaţă pur spirituale, care îi lipseau în timpul existenţei pământeşti.

Încarnarea actuală este deci rezultatul unui lung proces anterior. Un germene dezvoltat de suflet şi maturizat, după moarte, într-o lume pur spirituală intră prin naştere într-o nouă viaţă pământească, aşa cum sământa unei plante se transformă într-o nouă plantă după ce, desprinsă de vechea plantă, parcurge un anumit timp o existenţă diferită.

Datorită exerciţiilor pregătitoare la care se supune sufletul, el realizează că în cursul unei vieţi omeneşti se dezvoltă un germene autonom, care transmite roadele acestei vieţi vieţilor următoare. Din valurile vieţii interioare apare un al doilea „eu" concomitent în imagine şi în esenţă, şi care se manifestă ca o fiinţă distinctă: el îi apare fiinţei pe care o consideram mai înainte ca fiind „eul" nostru independent şi superior. Acest „eu" superior este inspiratorul celui dintâi „eu". Sub forma primului „eu", omul se va contopi în această fiinţă superioară, izvor de inspiraţie.

Pentru conştienţa clarvăzătoare, conştienţa obişnuită este prezentă, deşi fără să o ştie, în experienţele pe care le-am descris mai sus. Sufletul omenesc, ca să se menţină intact, nu numai în faţa unei lumi spirituale exterioare cu care se contopeşte, dar şi în faţa unei entităţi spirituale care este superioară sufletul însuşi, totuşi în afară de ceea ce în lumea simţurilor trebuie să simtă în mod necesar „eul" său, trebuie să se întărească. Modul în care apare „eul" superior, simultan în imagine şi în esenţă, din meandrele sufletului variază în funcţie de diferitele individualităţi omeneşti. (În dramele mele esoterice: ***Poarta iniţierii***, ***Încercarea sufletului***, ***Păzitorul Pragului*** şi ***Trezirea sufletelor***, am încercat să arăt cum se ridică la experienta „eului" superior diferite individualităţi omeneşti.)

Or, chiar dacă sufletul nu ştie în conştienţa sa obişnuită despre faptul că este inspirat de „celălalt eu", nu înseamnă că procesul este mai puţin prezent în

străfundurile sufletului; numai că această influenţă nu constă în gânduri sau vorbe interioare, ci se face simţită prin acţiuni sau evenimente. „Celălalt eu" este cel ce conduce sufletul spre fapte deosebite ale destinului său şi care trezeşte în el facultăţi, aspiraţii, aptitudini etc.

Acest „celălalt eu" se afirmă activ în totalitatea destinului unei vieţi omeneşti. El însoţeşte „eul" - care este supus între naştere şi moarte condiţiilor lui proprii - şi modelează viaţa omenească cu toate evenimentele care sunt pentru el subiect de bucurie, educare sau de durere. Conştienţa sa clarvăzătoare, contopindu-se cu acest „celălalt eu", numeşte „eu" totalitatea destinului, aşa cum omul fizic numeşte „eu" propria sa fiinţă fizică. Ceea ce în terminologia orientală se cheamă „karma" sfârşeşte prin a face un tot cu „celălalt eu", cu „eul spiritual". Viaţa unui om apare ca inspirată de propria sa entitate permanentă, care se menţine pe parcursul mai multor vieţi, iar aceasta se produce astfel, încât destinele unei încarnări rezultă din experienţele pământeşti precedente.

Deci, omul învaţă să se cunoască pe sine ca o „altă fiinţă", care nu există în lumea sensibilă şi nu se exprimă în această lume decât prin efectele sale. Conştienţa sa pătrunde astfel într-un domeniu care, în raport cu lumea elementară, poate fi numit lumea spirituală.

Atât timp cât conştienţa trăieşte la nivelul acestei lumi, ea se găseşte cu totul în afara cercului de evenimente şi experienţe din lumea sensibilă. Ea contemplă din înaltul unei alte lumi, a aceleia pe care, într-un anumit fel, a părăsit-o. Dar ea recunoaşte că în calitate de fiinţă omenească aparţine acestor două lumi. Conştienţa consideră că lumea simţurilor nu este decât o imagine a lumii spirituale reflectată ca într-o oglindă, deşi aşa-zisa imagine nu reflectă numai evenimentele şi fiinţele lumii spirituale, ci este animată de o viaţă care-i este proprie. Este ca şi cum cineva, privindu-se într-o oglindă, ar observa că imaginea sa este însufleţită de o viaţă proprie.

Sufletul învaţă atunci să cunoască fiinţele spirituale care sunt izvorul acestei vieţi proprii a imaginii. El vede că aceste fiinţe au părăsit scena lumii spirituale din care derivă, pentru a-şi desfăşura activitatea în lumea sensibilă. Aşadar, sufletul se află în faţa a două lumi care acţionează una asupra celeilalte: lumea spirituală, pe care o putem numi lumea *superioară*, şi lumea simţurilor, pe care o vom numi lumea *inferioară*.

Pentru a cunoaşte în lumea inferioară fiinţele spirituale pe care le-am caracterizat mai sus, trebuie într-un anumit fel să transferăm punctul nostru de vedere în lumea superioară. Printre fiinţele spirituale care populează lumea spirituală există unele prin acţiunea cărora lumea sensibilă îi apare omului ca fiind alcătuită dintr-o materie densă. Sufletul recunoaste că toată materia este într-adevăr spirituală şi că activitatea fiinţelor amintite constă în a condensa, a durifica, a materializa elementul spiritual al lumii sensibile. Dacă vrem să dăm acestor fiinte un nume adecvat experienţei oculte, trebuie, deşi în prezent anumite nume sunt puţin

apreciate, să le numim fiinţe *ahrimanice*. Adevăratul domeniu al fiinţelor arhimanice este regnul mineral. Aici ele îşi revelează în mod plenar adevărata natură. În regnul vegetal şi în regnurile superioare ale naturii, activitatea lor este diferită. Pentru a le înţelege activitatea trebuie să ţinem seama de legile lumii elementare. Lumea elementară, văzută din regiunile spirituale, apare ca o reflectare a acestor regiuni. Dar imaginea reflectată în lumea elementară nu este tot atât de însufleţită de viaţă proprie ca cea a lumii fizice. Fiinţele spirituale de natură ahrimanică sunt mai puţin active în lumea elementară decât în lumea sensibilă. Totodată, din lumea elementară emană, între altele, activitatea fiinţelor ahrimanice, care se exprimă prin distrugere şi moarte. Se poate spune chiar că, pentru regnurile superioare ale naturii, fiinţelor ahrimanice le incumbă misiunea de a aduce moartea. În măsura în care moartea aparţine de ordinea necesară a lucrurilor, activitatea fiinţelor ahrimanice este conformă cu această ordine.

Observând din înaltul lumii spirituale activitatea fiinţelor ahrimanice în lumea inferioară se mai remarcă şi altceva. Datorită faptului că fiinţele ahrimanice au lumea spirituală drept câmp de acţiune, ele nu sunt supuse legilor care le guvernează forţele, dacă îşi exercită activitatea în lumea superioară din care sunt originare. În lumea inferioară, fiinţele arhimanice aspiră la independenţă, pe care nu ar putea s-o dobândească niciodată în lumea superioară. Aceasta se manifestă în particular în influenţa lor asupra omului, care, în lumea sensibilă, reprezintă regnul cel mai înalt al naturii. Ele ar vrea să individualizeze viaţa sufletului, să confere independenţă activităţilor sufletului care sunt legate de lumea simţurilor, să le dezrădăcineze din lumea spirituală şi să le încorporeze în întregime propriei lumi. Ca suflet gânditor, omul îşi trage originile din lumea superioară. Sufletul gânditor, devenit clarvăzător, pătrunde în această lume superioară. Gândirea, care se desfăşoară în lumea sensibilă de care este legată, se află sub influenţa fiinţelor ahrimanice, care ar vrea într-un anumit fel s-o permanentizeze în această lume. În timp ce, prin forţele lor, fiinţele ahrimanice aduc moartea, ele ar vrea să smulgă de la moarte sufletul gânditor, mărginindu-se la a distruge celelalte forţe vitale ale omului. Conform intenţiei lor, doar forţa gândirii omeneşti ar trebui să dăinuiască în lumea sensibilă şi să îmbrace o formă de existenţă care să se apropie din ce în ce mai mult de ceea ce este ahrimanic în natură.

În lumea inferioară, ceea ce a fost descris mai sus nu se manifestă decât prin *efectele* sale. Omul poate aspira să-şi penetreze sufletul său gânditor cu forţele care-i dau o certitudine vie despre lumea spirituală. Dar el poate, tot aşa de bine, să-şi abată sufletul său gânditor de la aceste forţe şi să-şi folosească gândirea în unicul scop de a înţelege lumea sensibilă. Tentaţia de a acţiona în acest fel vine de la fortele ahrimanice.

DESPRE CORPUL ASTRAL ŞI DESPRE FIINŢELE LUCIFERICE. DESPRE NATURA CORPULUI ETERIC

Există o altă specie de fiinţe spirituale care, din înaltul lumii spirituale, pot fi bine

observate în lumea fizică şi, de asemenea, în lumea elementară, aceste lumi constituind câmpul de acţiune adoptat de ele; fiinţele spirituale menţionate încearcă să elibereze complet sufletul senzaţiei, cu alte cuvinte, scopul lor este de a-l spiritualiza în întregime. Viaţa în lumea simţurilor ţine de ordinea cosmică. Trăind în lumea sensibilă, sufletul parcurge o evoluţie care este legată chiar de condiţiile existenţei sale. Faptul că el pătrunde în acest domeniu fizic se datorează activităţii fiinţelor pe care începem a le cunoaşte în lumea superioară (fiinţele ahrimanice). Acestei activităţi i se opun fiinţele care ar vrea să îndepărteze sufletul care simte de legile existenţei sensibile. Le vom numi fiinte *luciferice*.

Aşadar, fiinţele luciferice sunt, într-un anumit fel, mereu la pândă în lumea sensibilă, pentru a extrage din ea tot ce ţine de sufletul senzaţiei şi a-l încorpora unui domeniu cosmic corespunzător naturii lor. Văzută din lumea superioară, activitatea fiinţelor luciferice se manifestă şi în lumea elementară. Ele ar vrea să-şi rezerve aici (în lumea elementară) o zonă de forţe care, conform intenţiilor lor, nu ar fi atinsă de gravitaţia lumii sensibile, deşi fiinţele lumii superioare le-a predestinat să fie înglobate în lumea sensibilă. Aşa cum fiinţele ahrimanice nu şi-ar depăşi nicidecum sfera lor, exercitându-şi din când în când activitatea distructivă asupra existenţei clădite pe ordinea cosmică, de asemenea, fiinţele luciferice ar rămâne în limitele propriului lor regn, dacă s-ar mulţumi să străbată sufletul raţiunii cu ajutorul unor forţe care să le ridice deasupra evenimentelor lumii sensibile, ca fiinţe libere şi independente. Dar fiinţele luciferice ies din domeniul lor, vrând să creeze, faţă de ordinea generală a lumii superioare, un regn spiritual aparte, fapt pentru care caută să transforme sufletele în lumea sensibilă.

Acţiunea fiinţelor luciferice în lumea sensibilă se poate evidenţia în două modalităţi diferite. Pe de o parte, datorită lor omul se poate entuziasma în faţa vieţii materiale. Ceea ce-l bucură, ceea ce-l fortifică pe om nu provine numai din lumea sensibilă. El este capabil să se bucure, să se entuziasmeze la vederea unei frumuseţi care depăşeşte sensibilul. Sub acest aspect, activitatea luciferică apare ca o cooperare la ceea ce a produs civilizaţia cel mai remarcabil, în special din punct de vedere al artei. În acest fel, omul poate trăi liber în gândire. El poate desfăşura o activitate creatoare care se ridică deasupra lumii sensibile; poate filosofa asupra lucrurilor.

Pe de altă parte, exagerarea forţelor luciferice din suflete este sursa multor exaltări şi a multor perturbaţii, care se manifestă în anumite activităţi ale sufletului, când acesta nu ţine seama de legile ordinii cosmice. A vrea să filosofezi fără o cunoastere solidă a bazelor ordinii cosmice, a te învălui egoist într-o ţesătură de reprezentări arbitrare, a insista în exces asupra opiniei personale, iată reversul medaliei activităţii luciferice.

Prin „celălalt eu" al său, sufletul omenesc aparţine lumii superioare. Dar el aparţine deopotrivă şi fiinţelor lumii inferioare. Conştienţa clarvăzătoare se cufundă în mod conştient în lumea superioară, dacă a trecut în acest scop prin pregătirea necesară. Dar pentru conştienţa clarvăzătoare prin aceasta nu se

schimbă starea de lucruri; ea dobândeşte, în plus, doar cunoaşterea a ceea ce poate deveni realitate pentru orice suflet omenesc.

Orice suflet omenesc aparţine lumii superioare şi atât timp cât omul trăieşte pe pământ el e reunit cu un corp supus legilor lumii sensibile, dar şi cu un corp subtil, eteric, care se alimentează din viaţa lumii elementare. Forţele ahrimanice şi cele luciferice acţionează atât în corpul fizic cât şi în corpul eteric. Aceste forţe sunt de natură spirituală, suprasensibilă.

În măsura în care sufletul omenesc trăieşte în lumea superioară, el este, să spunem aşa, o fiinţă astrală. Această denumire se justifică din mai multe considerente, între altele şi pentru faptul că fiinta astrală a ornului nu este supusă legilor naturale pământeşti, ci acelora care guvernează lumea astrelor. Aşadar, în afară de corpul fizic sensibil şi de corpul eteric subtil, mai avem şi *corpul astral* al omului. Dar trebuie ţinut seama de următoarele: raportat la adâncurile fiinţei sale, corpul astral al omului îşi are rădăcina în lumea superioară, adevăratul său domeniu spiritual. Acolo el este o fiinţă asemănătoare cu fiinţele care au drept câmp de acţiune această lume spirituală. În măsura în care lumile elementară şi fizică sunt reflectări ale lumii spirituale, corpul eteric şi cel fizic trebuie, de asemenea, considerate ca reflectări ale fiinţei astrale a omului. Dar aceste corpuri; eteric şi fizic, se aflã sub influenţa forţelor care provin de la fiinţele luciferice şi ahrimanice. Acestea fiind de origine spirituală, este normal ca, în lumea corpului fizic şi a celui eteric, să întâlnim şi o fiinţă astrală a omului. Cineva care este destul de avansat pentru a percepe imaginile care se prezintă privirii clarvăzătoare, dar nu suficient pentru a le şi interpreta, poate uşor să confunde ceea ce vine din corpul fizic şi din cel eteric cu corpul astral însuşi. Totuşi, acest „corp astral" este acel element al fiinţei omeneşti care nu e guvernat de legile la care omul e supus în cadrul ordinii cosmice.

În acest domeniu, confuzia şi haosul sunt cu atât mai periculoase cu cât, la început, conştienţa omenească obişnuită nu poate avea nici o cunoştinţă privind fiinţa astrală a sufletului. Această cunoaştere nu poate fi nici măcar parţial atinsă pe primele trepte ale clarvederii oculte. Ea este atinsă când omul devine conştient de el însuşi în corpul său eteric. El percepe imaginile reflectate ale „celuilalt eu" al său şi ale lumii superioare căreia îi aparţine, percepe deci reflectarea eterică a corpului său astral, cu ajutorul fiinţelor luciferice şi ahrimanice de care acest corp este străbătut.

În aforismele următoare vom vedea că „eul" pe care omul îl consideră în viaţa obişnuită ca adevărata sa fiinţă nu este „adevăratul său eu", ci reflectarea „adevăratului eu" în lumea fizică sensibilă. Aşa se face că în clarvederea eterică reflectarea eterică a corpului astral poate da iluzia „adevăratului corp astral". Pătrunzând mai mult în lumea superioară, conştienţa clarvăzătoare reuşeşte să înţeleagă modul în care se reflectă lumea superioară în lumea inferioară văzută de om. În cazul acesta se dovedeşte că în primul rând corpul eteric, subtil, aşa cum îl posedă omul în încarnarea prezentă, nu este, în realitate, imaginea reflectată a

ceea ce-i corespunde în lumea superioară. El este o imagine reflectată, transformată prin activitatea fiinţelor luciferice şi ahrimanice. Datorită naturii fiinţei pământeşti în care aceste fiinţe sunt active, esenţa originar-spirituală a corpului eteric este în imposibilitate de a se reflecta perfect în omul pământesc. Dacă conştienţa clarvăzătoare pătrunde dincolo de pământ, până într-o sferă în care este posibilă această reflectare perfectă de tip originar a corpului eteric, trebuie ca ea să urce nu numai dincolo de starea pământească actuală, ci chiar dincolo de starea anterioară a acestuia, respectiv dincolo de starea lunară, până într-un trecut foarte îndepărtat. Numai aşa se înţelege cum s-a format pământul actual din starea lunară, iar aceasta din urmă din starea solară. În lucrarea mea ***Ştiinţa ocultă*** am dezvăluit temeiurile care justifică denumirea de „stare solară". Pământul actual a trecut deci o dată printr-o stare solară, care a cedat apoi locul unei stări lunare. Numai după aceea el a devenit „pământ". Pe durata stării solare, corpul eteric al omului constituia o reflectare pură a evenimentelor şi fiinţelor spirituale ale lumii din care el este originar. Conştienţa clarvăzătoare îşi dă seama că esenţa acestor fiinţe e înţelepciunea pură. Se poate deci spune că, pe durata perioadei solare a pământului, într-un trecut extrem de îndepărtat, omul şi-a încorporat corpul eteric ca reflectare pură a Spiritelor înţelepciunii cosmice. În timpul epocilor „lună" şi „pământ" care au urmat, corpul eteric s-a - transformat şi a devenit ceea ce este în om în prezent.

REZUMATUL AFORISMELOR PRECEDENTE

Omul poartă în sine un nucleu de substanţă sufletească aparţinând unei lumi spirituale. Acest nucleu este fiinţa omenească permanentă care parcurge încarnările succesive. În fiecare încarnare el se dezvoltă, reuşind să-şi formeze o fiinţă autonomă în cadrul conştienţei obişnuite. După fiecare moarte fizică el ia cunoştinţă de sine însuşi într-o lume pur spirituală şi, după un timp convenabil, reapare într-o nouă viaţă, îmbogăţit cu rezultatele încarnărilor precedente. Prin acţiunea care emană de la fiinţa eternă, acest nucleu permanent este inspiratorul destinului omului, în sensul că o viaţă pământească apare ca o continuare, conform ordinii cosmice, a existenţelor care au precedat-o.

Această fiinţă eternă este omul însuşi; el trăieşte în această fiinţă ca într-un „alt eu". Prin acest „celălalt eu" omul trăieşte într-un corp fizic şi în unul eteric. La fel cum mediul corpului fizic e lumea fizică şi cel a corpului eteric e lumea elementară, mediul corpului astral e lumea spirituală.

Fiinţele care sunt de acelaşi fel şi au aceeaşi origine ca „celălalt eu" al omului se manifestă în lumile fizică şi elementară ca forţe ahrimanice şi luciferice. Prin acţiunea lor, legăturile corpului astral al omului cu fizicul şi etericul devin inteligibile.

Sursa originară a corpului eteric trebuie să fie căutată într-o stare foarte veche a pământului, pe care o numim starea solară. Conform celor menţionate mai sus,

omul poate fi considerat, schematic, în felul următor:

I. *Corpul fizic din ambianţa fizică sensibilă*. Datorită lui omul se recunoaşte ca un „eu" individual.

II. *Corpul eteric (subtil) din ambianţa elementară*. Prin el omul se recunoaşte ca membru al corpului eteric al pământului şi în mod indirect ca component a trei stări planetare succesive.

III. *Corpul astral într-o ambianţă pur spirituală*. Prin el omul este un component al lumii spirituale care se reflectă în lumile elementară şi fizică. În el se află „celălalt cu" al omului, care se exprimă în vieţile pământeşti succesive.

DESPRE „PĂZITORUL PRAGULUI" ŞI DESPRE CÂTEVA PARTICULARITĂŢI ALE CONŞTIENŢEI CLARVĂZĂTOARE

Prin experienţele pe care le face în lumea sensibilă, omul se află în afara lumii spirituale, lume în care, aşa cum am văzut, îşi are rădăcinile fiinţa sa. Ne dăm seama de importanţa acestor experienţe (din lumea sensibilă) pentru fiinţa omenească, dacă ne gândim că atunci când pătrunde în lumile suprasensibile conştienţa clarvăzătoare necesită o consolidare a aceloraşi forţe ale sufletului din lumea sensibilă. Dacă această consolidare îi lipseşte, sufletul simte o anumită teamă de a intra în lumea suprasensibilă şi, pentru a-şi amâna intrarea, recurge la „dovezi", „demonstrând" imposibilitatea unei asemenea intrări.

Dimpotrivă, dacă sufletul se simte destul de puternic pentru a pătrunde în lumea spirituală şi dacă, după aceea, se simte în posesia unor forţe suficient de puternice pentru a se menţine în această lume ca o fiinţă autonomă, capabilă să intre în contact conştient nu numai cu gânduri, ci şi cu fiinţe - aşa cum trebuie să o facă în lumea elementară şi în lumea spirituală -, îşi dă seama că nu poate dobândi aceste forţe decât trecând prin lumea sensibilă, trecere care corespunde unei necesităţi a evoluţiei cosmice.

Această înţelegere rezultă în mod cu totul deosebit din experienţele conştienţei clarvăzătoare cu *gândirea*. Pătrunzând în lumea elementară, conştienţa se pătrunde de fiinţe pe care le percepe sub formă de imagini. Pentru ea nu este o problemă de a desfăşura în cadrul acestei lumi şi în raport cu fiinţele care o populează o activitate a sufletului analoagă cu cea pe care o desfăşoară sufletul în lumea sensibilă cu ajutorul vieţii mintale.

Cu toate acestea, pentru o fiinţă omenească ar fi imposibil să-şi găsească drumul în lumea elementară fără ajutorul gândirii. Fără îndoială, chiar fără activitatea gândirii, am fi capabili să vedem fiinţele lumii elementare, dar n-am şti despre

nici una din ele ce este în mod real. Ar fi ca şi când ne-am afla în faţa unei scrieri pe care nu am şti să o citim. Desigur, caracterele unei scrieri au acelaşi aspect şi pentru ochii celui care nu ştie să citească ca şi pentru cei ai unui cititor experimentat. Totuşi o scriere nu are semnificaţie şi realitate decât pentru cine este capabil să o citească.

Conştienţa clarvăzătoare, cât timp rămâne în lumea elementară, nu desfăşoară deloc aceeaşi activitate de gândire ca şi cea pe care o exercită în lumea sensibilă. Trebuie mai curând să ne reprezentăm că o fiinţă gânditoare - cum este omul - percepe clar lumea elementară, sesizează în acelaşi timp semnificaţia fiinţelor şi forţelor acestei lumi, în timp ce o fiinţă negânditoare este redusă numai la perceperea imaginilor. De exemplu, sufletul, percepând în lumea spirituală fiinţele ahrimanice, le-ar lua drept cu totul altceva decât ce sunt, dacă el nu ar fi o fiinţă gânditoare. În acest domeniu lucrurile stau la fel şi cu fiinţele luciferice şi cu alte fiinţe ale lumii spirituale. Fiinţele ahrimanice şi cele luciferice sunt percepute în realitatea lor adevărată doar când omul le contemplă din înaltul lumii spirituale cu o privire clarvăzătoare fortificată de gândire.

Dacă sufletul nu se va înarma în suficientă măsură cu forţa de gândire, fiinţele luciferice, percepute din înaltul lumii spirituale, vor pune stăpânire pe lumea de imagini clarvăzătoare şi vor produce în sufletul care le contemplă iluzia că pătrunde din ce în ce mai adânc în adevărata lume spirituală căutată de el. În realitate, el ar aluneca din ce în ce mai mult în această lume pe care fiinţele luciferice tind să o pregătească în conformitate cu propria lor natură. Este adevărat că sufletul s-ar simţi din ce în ce mai independent; dar el s-ar familiariza cu o lume spirituală care nu ar corespunde nici cu natura sa şi nici cu originea sa. Ar intra într-o ambianţă spirituală străină lui.

Fiinţele luciferice sunt ascunse de lumea sensibilă. Iată motivul pentru care ele nu pot tulbura conştienţa obişnuită.
Pentru această conştienţă ele sunt pur şi simplu inexistente. Este ceea ce-i permite conştienţei să se consolideze în suficientă măsură, prin gândire, fără a fi incomodată de ele. Este una din particularităţile instinctive ale conştienţei normale de a nu dori să pătrundă în lumea spirituală pentru a o contempla decât în măsura în care este fortificată în suficientă măsură în lumea sensibilă. Conştienţa depinde de modul (şi măsura) în care se poate desfăşura în lumea simţurilor. Ea se simte în elementul său când se regăseşte în gândurile, sentimentele, afecţiunile etc. pe care le datorează lumii sensibile. Cât de puternic este ataşată conştienţa de experienţele lumii sensibile se vede în mod cu totul deosebit în momentul în care sufletul intră efectiv în lumile suprasensibile. Aşa cum în momentele speciale ale vieţii ne cramponăm de amintiri dragi, tot astfel ies la suprafaţă, în mod necesar, din profunzimile sufletului, toate simpatiile de care am fost vreodată capabili.

Ne dăm atunci seama cât de mult suntem ataşaţi de viaţa care leagă omul de lumea sensibilă. Acest ataşament apare în tot adevărul său, fără iluziile pe care ni le-am făcut în general în această chestiune în viaţa obişnuită. Când pătrundem în

lumea suprasensibilă, cunoaşterea de sine însuşi realizează - într-un anumit fel, ca o primă achiziţie suprasensibilă - un progres pe care nu şi-l putea deloc imagina mai înainte. Vedem atunci câte lucruri trebuie să lăsăm în urma noastră, dacă vrem să intrăm cu adevărat conştient în această lume în care, în realitate, trăim fără întrerupere. Cu ajutorul privirii clarvăzătoare, omul percepe cu o claritate lipsită de orice echivoc ceea ce, conştient sau inconştient, a făcut cu sine în lumea simţurilor.

În urma unei asemenea experienţe, adesea se întâmplă să abandonăm orice tentativă de a pătrunde mai departe în lumea suprasensibilă. În acelaşi timp ne clarificăm asupra necesităţii de a ne transforma sentimentele, dacă vrem ca rămânerea noastră în lumea spirituală să fie încununată de succes. Trebuie să dezvoltăm în noi o dispoziţie interioară cu totul diferită de cea pe care o aveam înainte, sau, în alţi termeni, dispoziţiei pe care o aveam înainte trebuie să-i mai adăugăm o alta, nouă.

Ce se întâmplă în realitate în momentul intrării în lumea suprasensibilă? Contemplăm fiinţa care am fost întotdeauna; dar acum nu o mai percepem din punct de vedere al lumii sensibile; o percepem *fără iluzii*, în realitatea sa, din punct de vedere al lumii spirituale. O contemplăm, simţindu-ne din plin străbătuţi de forţele de cunoaştere care ne permit să-i măsurăm valoarea spirituală.

Când ne examinăm în acest fel, se explică frica de a intra în mod conştient în lumea suprasensibilă. Ne dăm seama până unde merge forţa de care dispunem pentru această intrare. Vedem cum, datorită propriei noastre conştienţe, suntem ţinuţi la distanţă de lumea suprasensibilă. Şi cu cât învăţăm mai mult să ne cunoaştem pe noi înşine, cu atât ne apar mai clar sentimentele care ne reţin conştienţa în lumea sensibilă. Din ungherele cele mai adânci ale sufletului, cunoaşterea superioară evocă aceste sentimente. *Trebuie să le cunoaştem*; acesta este singurul mijloc de a le depăşi. Dar, recunoscându-le, sutem supuşi din nou puterii lor. Ele ar vrea să subjuge sufletul, care se simte antrenat în adâncuri indefinite. Momentul cunoaşterii de sine este de cea mai mare importanţă. Problema cunoaşterii de sine este obiect al mult prea multor speculaţii şi teorii filosofice. De aceea privirea sufletului, în loc de a fi îndreptată către seriozitatea pe care ea o reclamă, este mai curând abătută de la aceasta. Dar, în pofida acestui fapt, se poate constata înţelepciunea instinctelor omeneşti care împiedică sufletul să intre în lumea spirituală cât timp nu este capabil de a dobândi experienţa propriei sale maturităţi. Câtă satisfacţie în faptul că prima întâlnire importantă pe care o avem în lumea suprasensibilă este cea cu propria noastră fiinţă, în toată realitatea sa, pe care trebuie să o perfecţionăm de-a lungul evoluţiei omenirii!

Putem spune că în om se află o fiinţă care veghează cu solicitudine la graniţa care trebuie trecută în momentul intrării în lumea spirituală. Această fiinţă spirituală care se află în om şi care este omul însuşi - inaccesibil pentru conştienţa obişnuită, aşa cum este ochiul pentru propria sa privire - este „Păzitorul Pragului" lumii spirituale. Învăţăm să-l cunoaştem nu pentru că suntem efectiv el însuşi, ci,

fiind într-un anumit fel în afara lui, ne plasăm în faţa lui ca o altă persoană.

Consolidarea facultăţilor sufletului, pe care o necesită şi celelalte experienţe oculte, duce şi la perceperea „Păzitorului Pragului". Căci nu numai că întâlnirea cu „Păzitorul" este pentru privirea clarvăzătoare o problemă de cunoaştere, dar nu ar trebui crezut că această întâlnire nu are loc decât pentru omul devenit clarvăzător. Orice om, de fiecare dată când doarme, se află în condiţiile în care această întâlnire are loc; el se află în fata lui-însuşi la fel cum ar fi în faţa „Păzitorului Pragului", atât timp cât durează somnul. Fapt este că în somn sufletul se ridică către fiinţa sa suprasensibilă. Numai că forţele sale interioare nu sunt destul de puternice pentru a produce conştienţa de sine însuşi.

Pentru a înţelege bine experienţele oculte, mai ales la prima şi delicata lor apariţie, este deosebit de important să ai în vedere faptul că sufletul poate foarte bine să nu fie cu totul novice în viaţa suprasensibilă, fără ca totuşi să fie capabil să aibă despre această viaţă o cunoaştere profundă. Clarvederea debutează prin forme aproape imperceptibile. Astfel, adesea, aşteptându-ne să vedem lucruri aproape tangibile, lăsăm să treacă impresii de natură clarvăzătoare, care se strecoară fără să le remarcăm sau să vrem să le recunoaştem ca atare. Ele se prezintă astfel, încât să fie imediat uitate. Apărând în câmpul conştienţei, sunt atât de slabe încât, ca şi norii uşori, rămân complet neobservate. Pentru acest motiv şi, de asemenea, pentru că, în general, se aşteaptă de la clarvedere cu totul altceva decât este ea la început, multe persoane care caută cu seriozitate să pătrundă în lumea spirituală nu ajung la aceasta.

Sub acest raport, întâlnirea cu „Păzitorul Pragului" este de asemenea importantă. Când eforturile sufletului au fost dirijate spre cunoaşterea de sine însuşi, această întâlnire nu va fi decât ca o primă şi uşoară alunecare a unei vederi spirituale; ea se va uita totuşi mai greu decât alte impresii suprasensibile, fiindcă suntem interesaţi de propria noastră fiinţă mult mai mult decât de altceva.

Nu există temei ca întâlnirea cu „Păzitorul" să fie în mod necesar printre primele experienţe oculte avute în vedere. Consolidarea sufletului se realizează în diferite moduri. Sufletul se poate orienta în aşa fel, încât să vadă apărând la orizontul său spiritual, înaintea acestei întâlniri, alte fiinţe sau evenimente. Totuşi întâlnirea cu „Păzitorul Pragului" nu se va lăsa mult aşteptată, o dată ce am intrat în lumea spirituală.

DESPRE SENTIMENTUL „EULUI", DESPRE CAPACITATEA SUFLETULUI DE A IUBI ŞI DESPRE RAPORTURILE SALE CU LUMEA ELEMENTARĂ

Când sufletul omenesc intră în mod conştient în lumea elementară, el este obligat să-şi transforme multe din concepţiile pe care le-a dobândit în cadrul lumii

sensibile. Datorită creşterii corespunzătoare a forţelor sale, sufletul devine capabil de a opera această transformare. El nu pierde terenul solid pe care trebuie să-şi edifice viaţa interioară, când intră în lumea elementară, dacă nu se sperie de ce trebuie întreprins pentru consolidarea forţelor sale, consolidare de care poate să-i fie frică. Concepţiile dobândite în lumea fizică sensibilă nu ne barează intrarea în lumea elementară decât atunci când vrem cu orice preţ să le păstrăm aşa cum le-am avut în acea lume, ca urmare a ceea ce numim *obisnuinţă*. Este, de altfel, cu totul normal ca conştienţa, care, la început, nu cuprinde decât lumea sensibilă, să se *obişnuiască* să considere ca posibile doar formele care provin din această lume, lucru care nu este numai natural, ci chiar *necesar*. Viaţa sufletului nu ar ajunge niciodată la fermitatea interioară necesară, la soliditatea necesară, dacă nu ar dezvolta în lumea sensibilă o conştienţă vie, în nişte concepţii rigide, riguros impuse. Prin ceea ce rezultă din legătura sa cu lumea sensibilă, sufletul este capabil să intre în lumea elementară fără a-şi pierde independenţa, individualitatea sa bine definită. Această consolidare a vieţii interioare este necesară, pentru ca atunci când sufletul intră în lumea elementară să se poată folosi de independenţa sa în deplină conştienţă. Dacă sufletul este prea slab pentru a face experienţe conştiente în lumea elementară, intrând în această lume el vede dispărându-i independenţa, aşa cum dispare o gândire prea puţin consolidată în suflet, pentru a se menţine în el ca o amintire distinctă. În acest caz, sufletul nu poate pătrunde cu conştienţa sa în lumea superioară. El este împiedicat să pătrundă în lumea superioară de acea fiinţă suprasensibilă pe care am numit-o „Păzitorul Pragului". În cazul în care, ademenit de dorinţa cunoaşterii superioare, sufletul a reţinut totuşi în conştienţa sa câteva experienţe din lumea suprasensibilă, la revenirea în lumea fizică, aceasta poate deveni cauza unor tulburări mintale. Un pericol de acest gen este evitat dacă se cultivă cu grijă deosebită facultatea de discernământ normal, aşa cum ea se dobândeste în lumea sensibilă. Datorită consolidării acestei facultăţi, sufletul reuşeşte să stabilească un raport corect între el şi fenomenele şi fiinţele lumilor superioare. Pentru a trăi în mod conştient în aceste lumi, sufletul trebuie să deţină o forţă care nu se poate desfăşura cu aceeaşi intensitate în lumea sensibilă ca în lumile superioare. Este vorba de forţa care ne determină să ne dăruim la ceea ce încercăm. Trebuie să ne adâncim în experienţa ocultă; trebuie să poţi deveni una cu ea, şi aceasta într-un astfel de grad, încât să te poţi contempla pe tine însuţi în afara propriei tale fiinţe şi să te simţi contopit cu cealaltă fiinţă. Trebuie ca propria fiinţă să se metamorfozeze în cealaltă fiinţă, obiect al experienţei oculte. Dacă nu posedăm această facultate de transformare, nu putem face experienţe veridice în lumile superioare. Toate aceste experienţe sunt bazate pe faptul că omul îşi dă acum seama de această transformare specială, prin care viaţa sa este combinată cu o fiinţă care, datorită naturii sale, o modifică pe a celuilalt. În această metamorfozare, în acest mod de a te simţi una cu alte fiinţe, constă viaţa în lumile superioare. Astfel învăţăm să cunoaştem fiinţele şi fenomenele acestor lumi, constatăm ce avem comun cu o fiinţă sau alta, sau de ce datorită propriei ei naturi ne simţim departe de altă fiinţă.

Unele nuanţe ale experienţelor interioare, în special când este vorba de lumea

elementară, pot fi numite simpatie şi antipatie. Întâlneşti, de exemplu, o fiinţă sau un fenomen şi simţi ivindu-se în suflet o experienţă căreia i se poate da numele de simpatie. Prin această experienţă de simpatie se cunoaşte natura fiinţei sau fenomenului elementar. Dar experienţele de simpatie şi de antipatie nu trebuie luate în considerare numai în raport cu gradul lor de intensitate. În timp ce în lumea fizică sensibilă nu se vorbeşte decât de simpatii sau antipatii mai mult sau mai puţin puternice ori mai mult sau mai puţin slabe, în lumea elementară se distinge nu numai gradul intensităţii simpatiilor şi antipatiilor, ci şi ceea ce corespunde aici culorilor lumii sensibile. La fel cum se trăieste într-o lume sensibilă multicoloră, se poate trăi şi într-o lume elementară cu nuanţe variate de simpatie şi antipatie.

Mai adăugăm faptul că noţiunea de „antipatie" întrebuinţată în raport cu regnul elementar nu implică faptul că ne-am îndepărta interior de acest regn; aici cuvântul „antipatic" desemnează pur şi simplu o calitate a fiinţei sau a fenomenului elementar, care se completează printr-o calitate simpatică a unei alte fiinţe sau fenomen, aşa cum, spre exemplu, în lumea sensibilă albastrul are roşul drept culoare complementară.

Am putea vorbi de un „simţ" pentru lumea elementară pe care omul este capabil să-l trezească în corpul său eteric. Acest simţ percepe simpatiile şi antipatiile, aşa cum în lumea sensibilă ochiul percepe culorile şi urechea sunetele. La fel cum în lumea sensibilă un obiect pare roşu şi un altul albastru, tot astfel fiinţele lumii elementare iluminează conştienţa clarvăzătoare cu razele lor nuanţate de simpatie şi antipatie.

Nu este vorba de un fenomen rezervat numai sufletului treaz şi clarvăzător; el este *mereu* prezent pentru orice suflet omenesc, făcând parte din esenţa vieţii sale, dar conştienţa obişnuită nu cunoaşte această latură a fiinţei omeneşti. Omul poartă în el corpul său eteric; raporturile acestuia cu fiinţele şi fenomenele lumii elementare sunt numeroase, iar simpatiile şi antipatiile care-l leagă de acesta se schimbă încontinuu.

Sufletul, în calitate de fiinţă eterică, nu poate rămâne tot timpul sub acţiunea efectivă a acestor simpatii şi antipatii. La fel cum în viaţa fizică starea de veghe trebuie să cedeze locul stării de somn, tot astfel, în lumea elementară, după experienţa simpatiilor şi antipatiilor, trebuie să urmeze o altă stare. Sufletul poate să se sustragă tuturor simpatiilor şi antipatiilor şi să-şi trăiască doar viaţa sa, observându-şi numai fiinţa proprie şi concentrându-şi aici sentimentele. Chiar şi această concentrare de sentimente poate atinge un nivel de intensitate, încât să poată vorbi de o „voinţă" a fiinţei însăşi.

Este vorba de o stare a vieţii sufletului dificil de descris, fiindcă, în puritatea sa, în originalitatea sa, ea nu poate fi comparată, în lumea sensibilă, decât cu sentimentul puternic şi pur al „eului", al individualităţii sufletului. Pentru lumea elementară această stare s-ar putea descrie în felul următor: în faţa acestei uitări

de sine însuşi, necesară pentru experienţele de simpatie şi antipatie, sufletul se simte impulsionat să-şi zică: „*Eu vreau* să-mi aparţin numai *mie însumi*, să nu trăiesc decât în mine. Şi printr-un fel de act de *voinţă* sufletul se smulge din această stare de uitare. Pentru lumea elementară, această viaţă concentrată asupra sieşi este într-un anumit fel starea de somn, în timp ce dăruirea faţă de unele fenomene şi fiinţe corespunde starii de veghe. Dacă sufletul omenesc este treaz în lumea elementară şi vrea să se concentreze asupra propriei sale vieţi, cu alte cuvinte, dacă el încearcă, dacă simte nevoia „somnului elementar", poate să şi-l asigure, revenind aici cu sentimentul „eului" deplin dezvoltat în starea de veghe din viaţa fizică. Viaţa fizică, pătrunsă de sentimentul „eului", este tocmai somnul elementar. El constă într-o smulgere a sufletului din experienţele elementare. Este literalmente exact să susţii că, pentru cunoaşterea clarvăzătoare, viaţa sufletului în lumea sensibilă este un somn spiritual.

Dacă omul posedă o clarvedere *normal dezvoltată*, trezindu-se în lumea superioară, el păstrează amintirea experienţelor pe care sufletul său le-a făcut pe plan fizic. Continuitatea acestei amintiri este necesară; altfel s-ar ajunge în situaţia că alte fiinţe şi fenomene ar fi prezente în câmpul conştienţei; în situaţia menţionată, ar dispărea fiinţa însăşi. În acest caz, ea nu ar şti nimic de sine; nu ar avea propria sa viaţă spirituală; celelalte fiinţe şi fenomene i-ar năpădi sufletul. Dacă luăm în considerare cele menţionate, înţelegem că în interesul dezvoltării normale a clarvederii trebuie să dăm importanţă deosebită formării unui puternic „sentiment al eului". Ceea ce nu înseamnă că clarvederea dezvoltă în acest sentiment al „eului" ceva ce sufletul nu ar avea prin el însuşi. Clarvederea ajută numai la a cunoaşte ceea ce e mereu prezent în profunzimile sufletului, dar care rămâne totuşi ascuns cunoaşterii obişnuite, aşa cum evoluează ea în lumea sensibilă.

Sentimentul „eului" *nu provine* din corpul eteric, ci din sufletul care devine conştient de el însuşi în corpul fizic sensibil. Dacă sufletul, devenind clarvăzător, nu este încă în posesia acestui sentiment al „eului" datorită experienţelor sale în lumea sensibilă, el va constata că este insuficient înarmat pentru experienţele din lumea elementară.

Pentru conştienţa omenească este esenţial ca sentimentul „eului" (experienţa pe care o face sufletul cu „eul"), deşi este prezent în lumea sensibilă, să fie mai puţin legat de această lume, ceea ce îi permite să facă educaţia forţei morale celei mai nobile; a *altruismului*. Dacă sentimentul „eului" s-ar amesteca cu experienţele conştiente ale sufletului din interiorul lumii sensibile, impulsurile şi concepţiile morale nu s-ar putea dezvolta normal. Ele nu ar putea produce rodul *iubirii*. Dăruirea de sine, această forţă instinctivă a lumii elementare, nu trebuie confundată cu ceea ce se desemnează prin iubire în viaţa omenească. Dăruirea de sine elementară constă în a te regăsi *pe tine însuţi* într-o altă fiinţă sau fenomen, în timp ce *iubirea* constă în a îngloba conştienţa altuia în propriul tău suflet. Pentru a se putea manifesta, acest sentiment trebuie să se aştearnă într-un anumit fel ca o pânză asupra sentimentului „eului" prezent în profunzimile sufletului.

Sufletul ale cărui forţe egoiste sunt estompate poate să-şi dezvolte facultatea de a resimţi în el însuşi suferinţele şi bucuriile unei alte fiinţe, iar iubirea, care produce adevărata moralitate în viaţa omenească, îşi dezvoltă şi ea roadele. Pentru om, iubirea este fructul cel mai important al vieţii sale în lumea sensibilă. Pătrunzând esenţa iubirii, a altruismului, înţelegem procedeul prin care spiritualul se manifestă în lumea sensibilă, în tot adevărul său. Am spus că este în natura suprasensibilului de a se metamorfoza în altceva. Deşi spiritualul din omul fizic se transformă pentru a diminua sentimentul „eului" şi a retrăi în iubire, acest spiritual rămâne fidel propriilor sale legi elementare. Putem spune că, prin conştienia clarvăzătoare, sufletul omenesc se trezeşte în lume, dar trebuie tot aşa de bine spus că, *în iubire, spiritualul se trezeşte în interiorul lumii sensibile*. Acolo unde apar în viaţă iubirea şi altruismul se percepe suflul magic al spiritului care străbate lumea simţurilor.

Iată de ce clarvederea normal dezvoltată nu poate vreodată slăbi simpatia morală, iubirea. În măsura în care sufletul se familiarizează cu lumile spirituale, el simte lipsa de iubire, de simpatie, ca o renegare a spiritului însuşi.

Experienţele conştienţei clarvăzătoare în formare dezvăluie particularităţi cu totul speciale în raport cu ceea ce tocmai s-a spus mai înainte. În timp ce sentimentul „eului" - necesar în orice caz pentru investigaţiile oculte - slăbeşte cu uşurinţă, asemenea unei gândiri vagi în curs de a se stinge, sentimentele de ură, rigiditatea, impulsurile imorale sunt cauzate de experienţe care marchează puternic viaţa sufletului, după intrarea sa în lumea suprasensibilă; ele se ridică în faţa sufletului ca reproşuri puternice şi luând forma unor imagini cu un aspect hidos. În cazul acesta, pentru a scăpa de tulburarea produsă de imaginile respective, conştienţa clarvăzătoare recurge adesea la un expedient; ea pândeşte, pentru a le stăpâni, nişte forţe spirituale capabile să slăbească impresiile acestor imagini. Dar aceste forţe, străbătând sufletul, alterează clarvederea dobândită şi o abat de la sferele binefăcătoare ale lumii spirituale, pentru a o orienta spre cele rele.

Dimpotrivă, iubirea adevărată, adevărata bunăvoinţă sunt în acelaşi timp experienţe ale sufletului, care dezvoltă forţele conştienţei, favorizând clarvederea. Dacă se spune pe drept că sufletul trebuie să treacă printr-o anumită pregătire înainte de a fi capabil de experienţe în lumea superioară, se poate foarte bine adăuga şi faptul că adevărata capacitate de iubire, înclinaţia către o reală bunăvoinţă omenească şi simpatie sunt printre mijloacele pregătitoare necesare pentru atingerea acestui scop.

Un sentiment al „eului" dezvoltat fără măsură în lumea sensibilă acţionează în contrasens cu moralitatea. Un sentiment al „eului" prea puţin dezvoltat face ca sufletul, care în realitatea superioară suportă furtunile sau valurile simpatiilor şi antipatiilor elementare, să fie lipsit de siguranţă interioară şi de consistenţă. Acestea presupun un sentiment al „eului", provenind din experinţele în lumea sensibilă, suficient de puternic în corpul eteric, care rămâne inconştient în viaţa obişnuită. Dar dezvoltarea unei dispoziţii a sufletului cu adevărat morală impune

ca sentimentul „eului", deşi prezent, să fie totuşi slăbit de înclinaţiile spre bunătate şi iubire.

DESPRE GRANIŢA DINTRE LUMEA SENSIBILĂ ŞI LUMILE SUPRASENSIBILE

Pentru a înţelege raporturile diferitelor lumi între ele trebuie avute în vedere mai multe aspecte. O forţă care produce într-o anumită lume un efect conform sensului ordinii cosmice poate fi opusă acelei ordini cosmice, atunci când se dezvoltă într-o altă lume. În consecinţă, pentru fiinţa omenească este necesar ca în corpul său eteric să fie prezente cele două forţe opuse: facultatea de a se metamorfoza în alte fiinţe şi puternicul sentiment al „eului". În lumea sensibilă, sufletul omenesc nu-şi poate desfăşura aceste două forţe fără a le atenua. În lumea elementară, aceste forte sunt prezente astfel încât, echilibrându-se, fac fiinţa omenească durabilă, viabilă, aşa cum somnul şi starea de veghe fac posibilă viaţa omenească în lumea sensibilă. Niciodată raportul a două forţe de acest gen nu ar putea fi în aşa fel ca una din ele să o înăbuşe pe cealaltă; şi una şi cealaltă trebuie să-şi poată desfăşura activităţile contrabalansându-se reciproc.

Dar numai în lumea elementară sentimentul „eului" şi facultatea de metamorfozare pot acţiona astfel una asupra alteia, în lumea fizică doar rezultatul acestei acţiuni reciproce şi a acestei combinări a celor două forţe se poate manifesta în conformitate cu ordinea cosmică. Dacă facultatea de metamorfozare a omului ar acţiona în lumea sensibilă la acelaşi nivel la care ea trebuie să acţioneze în corpul eternic, sentimentul pe care sufletul omenesc l-ar avea despre el însuşi nu ar fi conform legilor corpului fizic. În lumea sensibilă, corpul fizic îi imprimă omului amprenta sa bine definită, datorită căreia el apare în lume ca o personalitate distinctă. Nu la fel stau lucrurile cu corpul eteric, în raport cu lumea elementară. Aici, pentru a fi în mod plenar om, trebuie să poţi lua formele cele mai variate; în caz contrar, suntem condamnaţi la o izolare completă; nu am avea nici o altă cunoaştere în afara celei de sine însuşi; nu am simţi nici o afinitate cu fiinţele sau fenomenele lumii elementare, care ar fi ca şi inexistente.

Dimpotrivă, dacă sufletul omenesc ar dezvolta în lumea sensibilă facultatea de metamorfozare de care are nevoie în lumea elementară, şi-ar pierde individualitatea. El ar trăi în contradicţie cu sine însuşi. Pentru lumea fizică această facultate de metamorfozare trebuie să fie o forţă rezidând în străfundurile sufletului, o forţă care constituie dispoziţia fundamentală a sufletului, dar nedesfăsurându-se în lumea sensibilă.

Conştienţa clarvăzătoare trebuie să se familiarizeze cu această facultate de metamorfozare, în caz contrar ea ar fi incapabilă să facă observaţii în lumea elementară. Aşadar, conştienţa clarvăzătoare îşi însuşeşte o facultate de care trebuie să se folosească numai atât timp cât se află în lumea elementară, dar care trebuie să se stingă de îndată ce ea reintră în lumea simţurilor. Conştienţa

clarvăzătoare trebuie să respecte întotdeauna *granița* dintre cele două lumi; ea nu trebuie să acţioneze în lumea sensibilă cu ajutorul facultăţilor care-i corespund unei lumi superioare. Dacă, deşi, ştiindu-se în lumea fizică, sufletul i-ar permite facultăţii de metamorfozare a corpului său eteric să continue a acţiona, conştienţa obişnuită s-ar umple de concepţii care n-ar corespunde la nici o realitate a lumii fizice şi, din această cauză, viaţa mintală ar fi tulburată. Conştienţa clarvăzătoare nu se poate dezvolta în mod normal decât cu condiţia ca *frontiera* dintre cele două lumi să fie respectată.

Când vrem să ajungem la conştienţa clarvăzătoare, trebuie vegheat ca, prin cunoaşterea lumilor superioare, să nu se poată strecura nici o tulburare în conştienţa obişnuită.

Învăţând să-l cunoaştem pe „Păzitorul Pragului", înţelegem care este starea sufletului în lumea sensibilă şi în ce măsură posedă ea forţa necesară pentru a elimina din conştienţa fizică sensibilă influenţa forţelor şi facultăţilor oculte care trebuie să fie excluse din ea. Pătrunzând în lumea suprasensibilă fără a fi înarmat de cunoaşterea de sine datorată „Păzitorului Pragului", putem fi subjugaţi de experienţele din această lume. Aceste experienţe se pot strecura în conştienţa fizică sensibilă ca nişte imagini iluzorii. Ele apar, în cazul acesta, cu caracter de senzaţii fizice şi urmează ca pe nedrept sufletul să vadă în ele nişte realităţi. Clarvederea normal dezvoltată nu va percepe niciodată imaginile lumii elementare ca reale, în sensul în care conştienţa fizică sensibilă trebuie să considere ca reale experinţele sale din lumea sensibilă. A stabili adevăratul raport între imaginile lumii elementare şi realitatea la care ele corespund, ţine de facultatea de metamor-fozare a sufletului.

Cealaltă forţă necesară corpului eteric - puternicul sentiment al „eului" - nu trebuie nici ea să pătrundă în viaţa sufletului din lumea sensibilă cum, pe bună dreptate, o face în lumea elementară. Dacă totuşi o face, ea provoacă în lumea sensibilă înclinaţii imorale care provin din egoism.

Aici este punctul în care ştiinţa ocultă descoperă originea „răului" în activitatea omenească. Ar însemna să contestăm ordinea cosmică, dacă am admite că răul ar putea să existe şi fără forţele care constituie izvorul, obârşia răului. Fără acestea, fiinţa eterică a omului nu ar putea dezvolta în lumea elementară forţele considerate bune, cu condiţia ca activitatea lor să rămână limitată la lumea elementară, dar care sunt totuşi producătoare de rău prin faptul că nu rămân liniştite în străfundurile sufletului, pentru a regla aici raportul omului cu lumea elementară, ci sunt transferate în sfera vieţii fizice, unde se transformă în înclinaţii egoiste, care se opun facultăţii de a iubi şi devin chiar prin aceasta cauza unor acţiuni imorale.

Dacă sentimentul puternic al „eului" trece din corpul eteric în corpul fizic, prin aceasta se realizează nu numai o consolidare a egoismului, ci şi o slăbire a corpului eteric. Conştienţa clarvăzătoare este obligată să constate că, cu cât

egoismul este mai mare în viaţa fizică sensibilă, cu atât sentimentul „eului", necesar pentru intrarea în lumea suprasensibilă, este mai slăbit. În străfundurile sufletului, egoismul nu fortifică, ci slăbeşte omul.

Când omul traversează poarta morţii, efectul egoismului dezvoltat în viaţa dintre naştere şi moarte se manifestă în aşa fel, încât sufletul este slăbit pentru experienţele lumii suprasensibile.

DESPRE FIINŢELE LUMII SPIRITUALE

Pătrunzând, cu ajutorul conştienţei clarvăzătoare, în lumea suprasensibilă, sufletul începe să ia cunoştinţă de sine într-un mod despre care nu-şi putea face nici o idee în lumea simţurilor. El află că facultatea sa de metamorfozare îi permite să cunoască fiinţe cu care are un grad de afinitate mai mare sau mai mic; dar îşi dă seama, de asemenea, că în lumea suprasensibilă întâlneşte şi fiinţe cu care trebuie să se compare pentru a învăţa să se cunoască pe sine. În plus, el remarcă faptul că aceste fiinţe au devenit în lumile suprasensibile ceea ce a devenit el însuşi prin experienţele sale în lumea simţurilor. În lumea elementară, în faţa sufletului omenesc apar fiinţe care au dezvoltat în *această* lume forţe şi facultăţi pe care omul nu şi le poate dezvolta decât dacă este purtătorul unui corp fizic, în acelaşi timp cu un corp eteric şi cu celelalte organe suprasensibile ale fiinţei sale.

Fiinţele despre care este vorba aici nu au un corp fizic sensibil. Ele s-au dezvoltat în aşa fel, încât, prin corpul lor eteric, posedă în fapt calităţile sufleteşti pe care omul le obţine prin intermediul corpului fizic. Deşi până la un anumit punct ele sunt asemănătoare omului, aceste fiinţe se deosebesc totuşi de el prin faptul că nu sunt supuse legilor lumii sensibile. Ele nu au simţurile pe care le posedă omul. Ştiinţa lor se aseamănă cu cea a oamenilor, numai că nu au dobândit-o cu ajutorul simţurilor, ci lăsând într-un anumit fel să le apară reprezentările şi celelalte experienţe ale sufletului din adâncurile fiinţei lor. Viaţa lor interioară este ca un depozit în interiorul lor; ele o extrag din adâncul sufletelor lor, aşa cum omul extrage reprezentările din memorie.

Omul învaţă astfel să cunoască fiinţe care au devenit în lumea suprasensibilă ceea ce poate deveni el în lumea simţurilor. Din acest punct de vedere, în ordinea cosmică aceste fiinţe se află cu o treaptă mai sus decât omul, deşi, într-un anumit sens, se poate spune că ele îi sunt asemănătoare. Ele formează un regn de fiinţe deasupra omului, o ierarhie cu o treaptă mai ridicată în succesiunea de fiinţe. Corpul eteric al acestor fiinţe - cu toată analogia de structură - este diferit de corpul eteric al omului. În timp ce corpul eteric suprasensibil al pământului este urzit din simpatii şi antipatii ale corpului eteric al omului, aceste fiinţe nu sunt legate de pământ prin viaţa sufletului lor.

Dacă omul observă ce experienţe fac aceste fiinţe cu ajutorul corpului lor eteric, află că ele sunt asemănătoare celor pe care le face omul în sufletul său. Ele au

gândire; au sentimente şi o voinţă, dar cu ajutorul corpului eteric dezvoltă ceva ce omul nu poate dezvolta decât cu ajutorul corpului fizic. Prin corpul lor eteric ele ajung la o conştienţă a propriei lor fiinţe; omul nu ar putea şti nimic despre o fiinţă suprasensibilă dacă nu ar aduce în lumile superioare ceea ce dobândeşte ca forţe în corpul său fizic sensibil.

Conştienţa clarvăzătoare învaţă să cunoască aceste fiinţe, devenind capabilă să observe cu ajutorul corpului eteric omenesc. Ea ridică sufletul omenesc în lumea în care aceste fiinţe îşi au sediul şi câmpul lor de acţiune. Numai când sufletul devine conştient de el însuşi în această lume apar imagini şi reprezentări în conştienţa sa şi ele îi mijlocesc cunoaşterea acestor fiinţe. Deoarece aceste fiinţe nu intervin direct în lumea fizică, ele nu intervin nici în corpul omenesc fizic sensibil. În ceea ce priveşte experienţele care se pot face cu ajutorul acestui corp, acestea sunt inexistente. Sunt fiinţe spirituale (suprasensibile) care, într-un anumit fel, nu ating lumea sensibilă.

Dacă omul nu percepe limita dintre lumea simţurilor şi lumea suprasensibilă, este posibil ca anumite imagini suprasensibile care nu exprimă veridic natura acestor fiinţe să se strecoare în conştienţa sa fizică sensibilă.

Aceste imagini apar deoarece omul devine conştient de fiinţele luciferice şi ahrimanice, care au aceeaşi natură ca fiinţele suprasensibile pe care le-am descris mai sus, dar care, contrar acestora, şi-au mutat sediul şi câmpul de acţiune în lumea pe care omul o percepe ca lume sensibilă.

Când, prin conştienţa clarvăzătoare, omul contemplă din înaltul lumii superioare fiinţele luciferice şi ahrimanice, după ce a învăţat, datorită experienţei „Păzitorului Pragului", să respecte riguros limita între această lume şi lumea sensibilă, în acest caz el învaţă să cunoască aceste fiinţe în realitatea lor. Învaţă să le distingă de alte fiinţe spirituale care au rămas în câmpul de acţiune corespunzător naturii lor. Numai plasându-se în acest context, ştiinţa spiritului poate descrie fiinţele luciferice şi ahrimanice. Se descoperă atunci că domeniul de acţiune al fiinţelor luciferice nu este lumea fizică sensibilă, ci lumea elementară. Când în sufletul omenesc pătrunde ceea ce apare ca imagini ale valurilor acestei lumi elementare şi când aceste imagini exercită acţiunea lor însufleţitoare sau întăritoare în corpul eteric al omului, fără a lua în suflet forma unei existenţe iluzorii, fiinta luciferică poate fi prezentă în aceste imagini fără ca ea să acţioneze contrar ordinii cosmice. Această fiinţă exercită atunci o acţiune *eliberatorare* asupra fiinţei omeneşti; ea o ridică deasupra condiţiilor pur materiale în care se află în lumea fizică. Dacă sufletul omenesc introduce în lumea fizică sensibilă viaţa pe care nu ar trebui s-o trăiască *decât* în lumea elementară şi dacă permite ca antipatiile şi simpatiile, care nu ar trebui să existe decât în corpul eteric, să treacă în sentimentele legate de corpul fizic, fiinţa luciferică dobândeşte prin acest suflet o influenţă care se opune ordinii cosmice generale. Această influenţă se întâlneşte peste tot unde, în simpatiile şi antipatiile din lumea sensibilă, acţionează o forţă diferită de acea iubire care constă în a lua parte, prin sentiment,

la viaţa altor fiinţe care evoluează în lumea sensibilă. Aceste fiinţe pot fi iubite pentru calităţile pe care le arată celui care le iubeşte; în acest caz, nici un element luciferic nu se va putea strecura în iubire. Iubirea care se bazează pe calităţile fiinţei iubite, care se manifestă în existenţa sensibilă, nu suferă amprenta luciferică. Iubirea care îşi are temeiul în fiinţa care iubeşte înclină către influenţa luciferică. O fiinţă pe care o iubim pentru unele calităţi către care tindem în mod natural este iubită prin intermediul sufletului accesibil elementului luciferic.

Nu trebuie niciodată spus deci că elementul luciferic este neapărat rău. Sufletul omenesc trebuie să iubească fenomenele şi fiinţele lumilor suprasensibile în sensul elementului luciferic. Ordinea cosmică nu este încălcată decât dacă dirijăm către sensibil categoria de iubire prin care ar trebui să ne simţim atraşi către suprasensibil. Iubirea suprasensibilului înflăcărează pe bună dreptate sentimentul „eului" în cel care iubeşte; iubirea la care se aspiră în lumea simţurilor corespunde unei tentaţii luciferice. Iubirea spiritualului, căutată pentru folosul „eului", are un efect *liberator*; iubirea sensibilului, căutată din cauza „eului", nu are efect liberator; dimpotrivă, satisfacţia care rezultă din aceasta încătuşează „eul".

Fiinţele ahrimanice acţionează în raport cu sufletul raţiunii ca fiinţele luciferice în raport cu sufletul senzaţiei. Ele ţintuiesc gândirea în lumea sensibilă.

Gândirea nu este importantă decât dacă se prezintă ca parte a marii ordini cosmice a gândirii, care însă nu se poate afla în existenţa sensibilă. În lumea care conţine firele din care este urzită ţesătura vieţii sufletului omenesc, elementul ahrimanic este necesar ca contrapondere a elementului luciferic. Fără elementul luciferic sufletul şi-ar risipi viaţa în observaţii visătoare asupra existenţei sensibile şi nu s-ar simţi deloc stimulat să se ridice deasupra ei. Fără reacţia elementului ahrimanic sufletul ar cădea sub dominaţia elementului luciferic; el nu ar aprecia la justa sa valoare importanţa lumii sensibile, deşi aceasta conţine, în parte, condiţiile necesare existenţei sale. Sufletul ar vrea să nu ştie nimic de lumea materială. Elementul ahrimanic îşi arată adevărata sa semnificaţie când conduce sufletul spre asimilarea lumii simţurilor, într-un mod adecvat acesteia din urmă, pe care o apreciează aşa cum este şi nu se ataşează de elementele sale evident şi necesar trecătoare.

Este absolut imposibil să spui că se poate scăpa de sub influenţa elementelor ahrimanice şi luciferice extirpându-le din noi. Dacă, de exemplu, am extirpa din noi elementul luciferic, nu am mai putea aspira în sufletul nostru spre suprasensibil; dacă am extirpa elementul ahrimanic, nu am mai conferi lumii sensibile toată partea sa de importanţă. Ne situăm într-un raport corect cu oricare din aceste două elemente, dacă îi opunem contraponderea celuilalt. Efectele dăunătoare ale existenţei acestor două fiinţe cosmice derivă numai din faptul că ele pot acţiona câteodată fără a găsi în forţa opusă o limită care să le permită a se armoniza.

DESPRE FIINŢELE SPIRITUALE COSMICE

Când conştienţa clarvăzătoare retrăieşte în lumea elementară, ea găseşte aici fiinţe care pot desfăşura în această lume unele modalităţi de existenţă pe care omul nu le dobândeşte decât în lumea sensibilă. Aceste fiinţe nu percep individualitatea lor - „eul" lor - prin sentiment, aşa cum o face omul în lumea simţurilor; ele pătrund acest „eu" cu *voinţa lor* într-o măsură mult mai mare ca omul; *ele se vor ele însele*. Existenţa lor, aşa cum o trăiesc, este produsul propriei lor voinţe active. Dar, în ceea ce priveşte facultatea de a gândi, ele nu au sentimentul că îşi produc singure gândurile, aşa cum face omul; îşi resimt toate gândurile ca pe nişte inspiraţii, ca ceva ce nu este în ele, ci în cosmos, şi radiază din cosmos în fiinţa lor. Pentru aceste fiinţe nu apare niciodată dubiul asupra faptului că gândurile lor reflectă forţa gândirii creatoare, răspândită în lume. Ele nu gândesc gândurilor lor; ele gândesc gândurilor cosmice. Prin gândurile lor, aceste fiinţe trăiesc în gândurile cosmice. Dar se vor ele însele. Viaţa lor de sentiment se formează, se modelează conform felului lor de a voi şi gândi. Ele simt că fac parte integrantă din univers; simt nevoia de a se realiza pe ele însele prin voinţă, într-un fel care să fie în acord cu ansamblul cosmic.

Dacă sufletul clarvăzător se familiarizează cu lumea acestor fiinţe, el reuşeşte să-şi facă o reprezentare exactă şi despre propriul său mod de a gândi, de a simţi şi de a voi. Aceste facultăţi ale sufletului omenesc nu s-ar putea dezvolta în lumea elementară, în corpul eteric al omului. În lumea elementară, voinţa omenească nu ar rămâne decât o fiinţă debilă, neavând mai multă consistenţă decât un vis, iar viaţa de gândire a omului, o lume de reprezentări vagă şi trecătoare. Într-un cuvânt, aici nu s-ar putea naşte sentimentul „eului". Pentru toate aceste considerente, omul trebuie să fie înveşmântat într-un corp fizic.

Când sufletul omenesc clarvăzător se ridică din lumea elementară în lumea spirituală propriu-zisă devine conştient de el însuşi, în condiţii mult diferite de cele din lumea sensibilă, condiţii care nu sunt identice nici cu cele din lumea elementară. În lumea elementară multe lucruri mai reamintesc încă de lumea sensibilă. În lumea spirituală ne aflăm în faţa unor condiţii complet noi. Aici eşti paralizat în activitate, dacă nu posezi decât concepţii care se pot dobândi în lumea sensibilă. Cu toate acestea, sufletul omenesc trebuie să-şi consolideze în lumea sensibilă viaţa sa interioară, pentru a avea ce transporta din această lume în lumea spirituală şi ce lăsa în această lume. Dacă am intra în lumea spirituală fără a avea o viaţă sufletească corespunzător consolidată, am cădea acolo într-o stare de inconştientă. Am fi ca o plantă în lumea sensibilă. Sufletul omenesc trebuie să aducă în lumea spirituală tot ceea ce nu se arată în lumea simţurilor, dar se descoperă totuşi în această lume prin disciplina ocultă. Trebuie să ne facem în lumea sensibilă nişte reprezentări care sunt provocate de această lume, dar care totuşi nu corespund în mod direct la nimic din ce se află aici. Tot ce reprezintă un obiect în lumea simţurilor sau ce ne zugrăveşte un fenomen sensibil oarecare nu are nici o însemnătate în lumea spirituală. Ceea ce am putea percepe cu ajutorul

simţurilor, ceea ce am putea exemplifica prin concepte care au valabilitate în lumea sensibilă, nu există în lumea spirituală. Intrând aici, este necesar, într-un anumit fel, să lăsăm în urma noastră tot ce este obiect de reprezentare materială. Dimpotrivă, reprezentările care s-au format în lumea sensibilă, fără raportare la un obiect sau un fenomen material, continuă să fie prezente în suflet când acesta pătrunde în lumea spirituală. Evident că printre asemenea reprezentări în această lume putem avea şi reprezentări eronate. Când acestea, în momentul intrării în lumea spirituală, sunt prezente în conştienţă, ele apar ca fiind greşite chiar prin natura lor şi fac ca sufletul să fie cuprins de dorinţa de a se întoarce în lumea sensibilă sau în lumea elementară, pentru a înlocui aici prin reprezentări corecte pe cele eronate. Dar ceea ce aduce sufletul, în fapt, ca reprezentări corecte este primit acolo de forţe de aceeaşi natură; prin sentiment, sufletul percepe în lumea spirituală fiinţe a căror întreagă viaţă interioară nu este altceva decât gândirea din interiorul „eului". Aceste fiinţe au un corp care se poate numi corp de gândire sau corp mintal. În corpul de gândire, fiinţele despre care am vorbit devin conştiente de individualitatea lor, aşa cum omul o face în lumea simţurilor. Printre reprezentările pe care le dobândeşte omul, există în primul rând anumite gânduri îmbibate de sentimente care sunt capabile să consolideze viaţa sufletului în aşa măsură, încât fiinţele lumii spirituale să poate fi sesizate aici. Când sentimentul de dăruire de sine, care trebuie să fie dezvoltat, în vederea facultăţii de metamorfozare în lumea elementară, este destul de puternic pentru ca fiinţa străină în care sentimentul se metamorfozează să nu fie găsită numai simpatică sau antipatică, ci să poată retrăi în sufletul care se dăruieşte cu caracterul său distinct, atunci intră în acţiune facultatea de a percepe lumea spirituală; în acest caz, fiinţele spirituale vorbesc sufletului, fiecare cu propriul său limbaj. În acest fel se naşte un raport spiritual care constă într-un limbaj de gândire. Ne deschidem la gânduri, dar ştim că *prin gânduri intrăm în contact direct cu nişte fiinţe*. A trăi în fiinţe care nu numai că se exprimă în gânduri, dar a căror întreagă esenţă se află în gândire, iată ce înseamnă a trăi în lumea spirituală.

În faţa fiinţelor lumii elementare, sufletul are sentimentul că aceste fiinţe primesc iradierea gândurilor cosmice în propria lor fiinţă şi că *vor* ca ele să fie în conformitate cu acea gândire cosmică care le străbate.

În faţa fiinţelor care nu au nevoie să coboare până în lumea elementară pentru a ajunge la ceea ce omul atinge numai în lumea sensibilă, dar care au deja în lumea spirituală acelaşi nivel de existenţă, sufletul are sentimentul că aceste fiinţe constau numai din substanţă-gândire. El simte nu numai că gândurile cosmice iradiază către ele, ci că *ele însele* trăiesc, cu propria lor fiinţă, în această ţesătură mintală. Ele lasă gândurile cosmice să le umple în mod plenar de esenţa lor mintală însufleţitoare. Viaţa lor se revarsă în percepţia limbajului de gândire cosmică. Şi *voinţa* lor constă în faptul că ele se pot manifesta pe *ele însele* prin gânduri. Această existenţă de gândire, care constituie existenţa lor, reacţionează în mod necesar asupra lumii. Gânduri, care sunt nişte fiinţe, vorbesc cu alte gânduri, care sunt de asemenea fiinţe.

Viaţa mintală omenească este imaginea reflectată a acestor fiinţe-gânduri spirituale. În perioada dintre moarte şi o nouă naştere, sufletul este tot atât de strâns legat de această viaţă a fiinţelor-gânduri cât este de încătuşat în lumea sensibilă de existenţa materială. Când la concepere sau prin naştere sufletul intră în existenţa materială, fiinţa-gândire permanentă a sufletului acţionează astfel, încât inspiră destinul acestui suflet. Ceea ce a rămas în suflet din vieţile pământeşti care au precedat viaţa actuală exercită asupra destinului omului o acţiune egală cu cea pe care o exercită în lume fiinţele-gânduri pure.

Când conştienţa clarvăzătoare intră în această lume spirituală de fiinţe-gânduri vii, ea se simte în raporturi cu totul noi faţă de lumea sensibilă. Din lumea spirituală această lume îi apare ca o „altă lume", tot aşa cum îi apare din lumea sensibilă lumea spirituală. Dar pentru viziunea spirituală această lume materială a pierdut tot ceea ce poate fi perceput din ea în existenţa accesibilă simţurilor. Toate calităţile care sunt înţelese de simţuri sau de inteligenţa derivată din simţuri sunt ca şi pierdute. Dimpotrivă, din punct de vedere al lumii spirituale, natura adevărată şi autentică a lumii sensibile se revelează ca fiind ea însăşi spirituală. În faţa privirii sufletului care observă din înaltul lumii spirituale, în locul lumii materiale de altădată se înfăţişează fiinţe spirituale care îşi desfăşoară activitatea astfel, încât din convergenţa acestora se naşte lumea; acea lume care, văzută prin simţuri, devine tocmai lumea pe care omul o are înaintea sa pe durata propriei sale existenţe materiale. Văzute de la nivelul lumii spirituale, calităţile, forţele, substanţele etc. lumii sensibile dispar; ele se revelează ca fiind simple aparenţe. Privind de la nivelul acestei lumi, nu ai înaintea ta decât fiinţe. În aceste fiinţe rezidă adevărata realitate.

În această privinţă, la fel stau lucrurile şi cu lumea elementară. Aici, de asemenea, tot ce nu este realitate vie dispare, când este contemplată din înaltul lumii spirituale. Sufletul simte că şi în această lume el are de-a face cu fiinţe care, îmbinându-şi activităţile, impun o existenţă care, văzută prin organele simpatiei şi ale antipatiei, apare tocmai ca existenţa sub forma sa elementară.

Cunoaşterea lumilor suprasensibile constă în esenţă din faptul că *fiinţele* iau locul fenomenelor şi calităţilor care apar în faţa conştienţei în lumea sensibilă. Lumea suprasensibilă sfârşeşte prin a se revela ca fiind o lume constituită din fiinţe, iar ceea ce există în afara acestor fiinţe, ca expresia voinţei lor. Dar şi lumea sensibilă şi lumea elementară apar de aceea ca fiind create prin activitatea fiinţelor spirituale.

DESPRE PRIMUL GERMENE AL CORPULUI FIZIC OMENESC

Mai înainte a fost vorba despre stările „lunară" şi „solară", care au precedat existenţa pământească. Conştienţa clarvăzătoare, cufundându-se în epoca lunară, reuşeşte să perceapă aici nişte impresii care îi amintesc de cele din viaţa pământească. Dar când se întoarce până la foarte îndepărtata evoluţie solară a

pământului, privirea clarvăzătoare nu mai obţine impresii asemănătoare. Această existenţă solară i se arată ca fiind formată exclusiv din fiinţe şi operele lor. Pentru a ne face o idee corectă despre această existenţă solară, trebuie să facem abstracţie de toate reprezentările care se obţin din domeniul vieţii minerale şi vegetale a pământului. Astfel de reprezentări nu pot servi decât pentru cunoaşterea condiţiilor iniţiale de existenţă ale pământului însuşi, iar prin reprezentările extrase din regnul vieţii vegetale pentru cunoaşterea epocii lunare care l-a precedat. Foarte vechea stare solară a pămân-tului este înrudită cu reprezentări pe care le pot provoca indirect regnurile animal şi omenesc ale naturii, dar care nu reproduc nimic din elementele datorită cărora acestea nu le apar decât simţurilor.

Conştienţa clarvăzătoare a omului află în corpul eteric forţe eficace, luând formă de imagini. Acestea din urmă exprimă felul în care s-a născut în viaţa cosmică primul germene al corpului eteric, datorită activităţii fiinţelor spirituale, în timpul vechii epoci solare. Observând dezvoltarea acestui germene de-a lungul epocilor lunară şi pământească, se constată că el s-a transformat şi că a sfârşit prin a deveni principiul activ al corpului eteric omenesc actual.

Pentru a înţelege corpul fizic, trebuie ţinut seama şi de o altă activitate a conştienţei omeneşti. La început, corpul fizic apare ca o amprentă, ca o manifestare exterioară a corpului eteric. Dar, văzut mai de aproape, ne dăm seama că în existenţa sensibilă omul nu ar putea ajunge niciodată la o dezvoltare completă a fiinţei sale, dacă corpul fizic nu ar fi altceva decât simpla manifestare fizică sensibilă a corpului eteric. Dacă aceasta ar fi situaţia, omul ar ajunge într-o oarecare măsură să vrea, să simtă şi să gândească, dar, niciodată aceste trei facultăţi nu s-ar putea combina astfel, încât în sufletul omenesc să se nască conştienţa care se exprimă în experienţa (trăirea) „eului". Acest fapt se revelează cu evidenţă deosebită, atunci când conştienţa este în curs de a dobândi clarvederea. La început omul nu poate face experienţa „eului" decât în lumea sensibilă, în timp ce este înveşmântat cu un corp fizic. Din această lume el poate apoi s-o transporte în lumea elementară şi în lumea spirituală şi să străbată cu ea corpurile sale eteric şi astral. Fiindcă omul este purtătorul unui corp eteric şi al unui corp astral în care la început nu se producea experienţa „eului", el are un corp fizic, unde aceasta se poate realiza. Or, contemplat din înaltul lumii spirituale, corpul fizic omenesc implică existenta unui element esenţial care, chiar şi din punct de vedere al lumii spirituale, nu se revelează în tot adevărul său. Când conştienţa pătrunde clarvăzător în lumea spirituală, sufletul îşi asimilează lumea fiinţelor-gânduri, dar experienţa „eului", aşa cum poate fi transportată în această lume în urma consolidării facultăţilor sufletului, nu este ţesută decât din gânduri cosmice; în lumea gândurilor cosmice sufletul nu percepe încă ceea ce în mediul ambiant se aseamănă cu propria sa fiinţă. Pentru a simţi aceasta, trebuie ca sufletul să-şi continue ascensiunea în suprasensibil. Sufletul trebuie să facă experienţe în care este părăsit chiar şi de gânduri, astfel încât toate experienţele care îi vin de la simţuri şi, de asemenea, facultăţile de a gândi, de a simţi şi de a vrea sunt într-un anumit fel lăsate înapoia sa, pe drumul către înălţimile

suprasensibile. Numai atunci se simte el una cu o esenţă care se află la baza universului, fiind anterioară la tot ceea ce este obiect de observaţie pentru omul fizic-eteric-astral. Omul se simte atunci într-o sferă încă şi mai înaltă decât lumea spirituală pe care o cunoştea deja. Această lume, în care doar „eul" poate lua cunoştinţă de el însuşi, o numim supraspirituală. Văzut de la nivelul acestei lumi, chiar domeniul fiinţelor-gânduri apare ca o lume exterioară. Transferată în această lume, conştienţa suprasensibilă trece printr-o experienţă care poate fi descrisă aproximativ ca în cele ce urmează. Aici se ajunge urmând din treaptă în treaptă calea conştienţei clarvăzătoare. Dacă sufletul se simte în corpul său eteric şi dacă ambianţa sa este formată de fenomenele şi fiinţele lumii elementare, el ştie că este în afara corpului fizic; dar acesta se menţine ca fiinţă, deşi, văzut din afară, el apare ca fiind transformat. Înaintea privirii spirituale se descompune în două părţi, una fiind opera fiinţelor spirituale active, de la originile epocii pământeşti până în prezent, cealaltă reprezentând ceva care exista deja în timpul vechii stări lunare a pământului. Aşa stau lucrurile atât timp cât conştienţa nu se desfăşoară decât în lumea elementară. În această lume, conştienţa poate să-şi dea seama cum fiinţa fizică a omului s-a format în timpul vechii stări lunare. Dacă conştienţa pătrunde în lumea spirituală, din nou o parte se separă de corpul fizic. Aceasta este partea care a fost formată în timpul stării lunare prin activitatea fiinţelor spirituale. Dar o altă parte rămâne. Este cea care exista deja în timpul epocii solare a pământului şi care juca acolo rolul de fiinţă fizică omenească. Dar chiar din această fiinţă fizică mai exista ceva, dacă, din punct de vedere al lumii spirituale, luăm în considerare tot ceea ce, în timpul epocii solare, a rezultat din activitatea fiinţelor spirituale. Ceea ce mai rămâne atunci nu se manifestă decât din punct de vedere al lumii spirituale, ca faptul fiinţelor spirituale; acest element care persistă astfel se manifestă ca existând deja la începutul epocii solare. Trebuie deci urcat la o stare terestră anterioară epocii solare. În lucrarea mea Ştiinţa ocultă am încercat să justific denumirea de starea Saturn dată acestei faze a existenţei terestre. În acest sens, pământul era Saturn înainte de a deveni Soare. În timpul acestei stări Saturn a procesului cosmic general s-a născut primul germene al corpului omenesc fizic, datorită activităţii fiinţelor spirituale. Pe durata epocilor solară, lunară şi pământească, acest germene s-a modificat, prin noua activitate a altor fiinţe spirituale, astfel încât el a devenit corpul omenesc fizic actual.

DESPRE „ADEVĂRATUL EU" AL OMULUI

Când sufletul devine conştient de el însuşi în corpul său astral şi când are ca ambianţă a sa fiinţele-gânduri, el se află conştient în afara corpului fizic şi, de asemenea, în afara corpului eteric. Dar, în acelaşi timp, el simte atunci că facultăţile sale de a gândi, de a simţi şi de a vrea aparţin de un domeniu restrâns al lumii, în timp ce, prin natura fiinţei sale celei mai profunde, ar fi capabil să cuprindă mai mult decât ceea ce-i este dat în acest domeniu al lumii. Sufletul

devenit clarvăzător în lumea spirituală poate să-şi spună: „În lumea sensibilă eu sunt obligat să mă rezum la ceea ce îmi permite să observ corpul fizic; în lumea elementară suport restricţiile corpului eteric; în lumea spirituală sunt limitat de faptul că mă găsesc ca pe o insulă cosmică ale cărei maluri mărginesc facultăţile mele de existenţă spirituală; dincolo de aceste maluri există o lume pe care aş putea-o percepe, dacă aş străbate perdeaua pe care, prin activitatea lor, o ţes fiinţele-gânduri înaintea privirii mele spirituale". Sufletul este capabil să străbată această perdea dacă dezvoltă continuu facultatea darului de sine însuşi pe care o cere şi viaţa în lumea elementară. El are nevoie să sporească din ce în ce mai mult capitalul forţelor care maturizează în el viaţa în lumea fizică sensibilă, pentru a-l asigura în lumile suprasensibile împotriva slăbirii, tulburării sau chiar anihilării constienţei sale. În lumea fizică sensibilă, sufletul poate concepe gânduri şi nu are nevoie decât de forţa de care dispune în mod natural, fără efort deosebit. În lumea elementară, gândurile slăbesc până devin ca nişte vise care sunt uitate chiar în momentul când apar; ele nu ajung niciodată la conştienţă, dacă sufletul, înainte de a intra în această lume, nu lucrează la consolidarea vieţii sale interioare. În acest scop, el trebuie, înainte de toate, să-şi intensifice forţa voinţei, deoarece în lumea elementară un gând nu mai este un simplu gând; el posedă o activitate interioară, o viaţă proprie. Trebuie să-l menţinem prin voinţă, pentru a-l împiedica să nu iasă din sfera conştienţei. În lumea spirituală, gândurile sunt fiinţe vii şi independente. Pentru ca ele să rămână în conştienţă, sufletul trebuie să fie consolidat, încât să aibă în el însuşi forţa pe care o dezvoltă pentru el corpul fizic în lumea sensibilă şi simpatiile şi antipatiile corpului eteric în lumea elementară. În lumea spirituală, sufletul trebuie să renunţe la toate acestea. Aici experienţele lumii sensibile şi ale lumii elementare nu mai sunt prezente pentru el decât ca niste amintiri. Şi el însusi se află în afara acestor două lumi. Este înconjurat de lumea spirituală. Aceasta nu face la început nici o impresie asupra corpului astral. Sufletul învaţă să trăiască pentru el însuşi din amintirile sale. Conţinutul conştienţei sale se exprimă la început în felul următor: „Eu am fost şi mă aflu acum în faţa neantului". Dar când din astfel de experienţe ale sufletului apar amintirile, care nu sunt numai nişte reproduceri ale fenomenelor sensibile sau elementare, dar care reprezintă experienţe libere mintale, suscitate de aceste fenomene, atunci începe un dialog în suflet între amintiri şi aparentul „neant" al lumii spirituale ambiante. Ceea ce se naşte din acest dialog formează apoi în conştienţa corpului astral lumea reprezentărilor. La acest punct al evoluţiei sale, sufletul are nevoie de o forţă care să-l facă capabil să se afle la marginea extremă a singurei lumi pe care o cunoştea şi să suporte întâlnirea cu aşa-zisul neant. Pentru viaţa sufletului acest aşa-zis neant este la început în mod absolut un *adevărat neant*. Cu toate acestea, sufletul are mereu, într-un anumit fel, în spatele lui, lumea amintirilor sale. El poate să se cramponeze de aceste amintiri. Este capabil să trăiască în ele. Şi cu cât trăieşte mai mult în ele, sufletul sporeşte forţele corpului astral. Cu această consolidare începe dialogul între existenţa sa trecută şi fiinţele lumii spirituale. Dialogul îi dă sentimentul de sine însuşi în calitate de fiinţă astrală. Pentru a întrebuinţa o expresie corespunzând tradiţiilor antice, putem spune: sufletul omenesc devine conştient de fiinţa sa astrală în verbul cosmic. Aici, prin verbul cosmic trebuie înţelese acţiunile mintale ale

fiinţelor-gânduri, care se desfăşoară în lumea spirituală ca dialoguri de spirite, în sensul, totuşi, că aceste dialoguri de spirite sunt pentru lumea spirituală ceea ce sunt acţiunile pentru lumea sensibilă.

Dacă sufletul vrea să treacă în lumea supraspirituală, el trebuie ca, prin propria sa voinţă, să-şi elimine amintirile despre lumile fizică şi elementară. Acest lucru poate să-l facă doar dacă din dialogul spiritelor scoate certitudinea că nu îşi va pierde complet existenţa extirpând din el tot ce îi dăduse până atunci conştienţă. Sufletul trebuie să se plaseze înaintea unui abis spiritual şi să-şi lase acolo facultăţile sale de a voi, de a simţi şi de a gândi. În conştienţa sa, el trebuie să renunţe la trecutul său. La acest punct al evoluţiei, luarea hotărârii necesare înseamnă adormirea completă a conştienţei, dar nu cu ajutorul condiţiilor corpului fizic şi eteric, ci cu ajutorul voinţei. Numai că trebuie să ne reprezentăm că această hotărâre nu vizează restabilirea stării de conştienţă anterioară după un interval de inconştienţă, ci, că, printr-un act de voinţă propriu, conştienţa se cufundă cu adevărat în uitare. Nu trebuie pierdut din vedere că acest proces nu este posibil nici în lumea fizică, nici în lumea elementară, ci numai în lumea spirituală. Lumea fizică admite nimicirea, care se prezintă sub forma morţii; în lumea elementară moartea nu există. Omul, în măsura în care aparţine lumii elementare, nu poate muri; el nu poate decât să se transforme în altă fiinţă. În lumea spirituală nici o transformare radicală nu este posibilă în înţelesul strict al cuvântului; oricare ar fi metamorfozele fiinţei omeneşti, trecutul trăit se manifestă în lumea spirituală ca o existenţă proprie. Dacă această existenţă, construită din amintiri, trebuie să dispară în lumea spirituală, este necear ca sufletul însuşi, printr-un act de voinţă, să o cufunde în uitare. Conştienţa clarvăzătoare poate ajunge la această hotărâre după ce a cucerit forţa sufletească necesară. Dacă ea ajunge la această stare, atunci din uitarea pe care ea însăşi a provocat-o apare adevărata esenţă a „eului". Lumea supraspirituală ambiantă îi înlesneşte sufletului omenesc cunoaşterea acestui „adevărat eu". Conştienţa clarvăzătoare poate, aşa cum a apărut în corpul eteric şi în corpul astral, să apară şi în „adevăratul eu".

Acest „adevărat eu" nu este produsul clarvederii; el există în adâncurile oricărui suflet omenesc. Însă, ceea ce este pentru orice suflet omenesc o realitate inconştientă, deşi inerentă naturii sale, pentru conştienţa clarvăzătoare este obiect de cunoaştere.

După moartea fizică, omul se îmbibă încetul cu încetul de lumea spirituală ambiantă. În această din urmă lume fiinţa sa apare mai întâi cu amintirile lumii sensibile. Deşi nu mai are sprijinul corpului fizic sensibil, omul poate totuşi trăi conştient în lumea spirituală cu aceste amintiri, astfel ca acestea să nu mai aibă simpla existenţă de umbre, ca în lumea fizică sensibilă. Într-un moment al intervalului dintre moarte şi o nouă naştere, fiinţele-gânduri ale lumii ambiante spirituale exercită o acţiune atât de puternică, încât uitarea despre care a fost vorba apare fără impulsul voinţei. O dată cu această uitare se trezeşte viaţa în „adevăratul eu". Prin consolidarea vieţii sufletului, conştienţa clarvăzătoare aduce ca un act liber al spiritului, ceea ce pentru evoluţia între moarte şi o nouă naştere

este un eveniment natural. Totodată, în experienţele vieţii fizice sensibile nu se poate prezenta nici o amintire a vieţilor pământeşti anterioare, dacă în acestea din urmă reprezentările nu au fost dirijate către lumea spirituală. Trebuie să fi avut în prealabil cunoştinţă de un lucru dacă, mai târziu, ne reamintim uşor şi clar de el. În mod asemănător, trebuie deci ca într-o viaţă pământească să dobândim cunoaşterea de sine însuşi ca despre o fiinţă spirituală, dacă vrem ca într-o primă viaţă viitoare să ne putem aminti de cea care a precedat-o. Dar nu s-a spus că această cunoaştere trebuie să provină de la clarvedere. În sufletul celui care a dobândit o cunoaştere directă a lumii spirituale cu ajutorul clarvederii poate să apară în vieţile pământeşti, urmând aceleia în care această cunoaştere a fost dobândită, amintirea vieţii anterioare, tot aşa cum în lumea sensibilă apare amintirea unui eveniment trăit. Pentru cel care, chiar şi fără clarvedere, pătrunde cu înţelegerea în ştiinţa ocultă, această amintire apare ca în lumea sensibilă, ecoul unui eveniment despre care doar am auzit.

REZUMATUL AFORISMELOR PRECEDENTE

Omul poartă în el un „adevărat eu" care aparţine unei lumi supraspirituale. În lumea sensibilă, acest „adevărat eu" este voalat de experienţele facultăţilor de a gândi, de a simţi şi de a voi. Chiar şi în lumea spirituală omul nu devine conştient de acest „adevărat eu" decât atunci când el îndepărtează amintirile tuturor experienţelor făcute în lumile sensibilă, elementară şi spirituală.

Corpul omenesc fizic sensibil se manifestă potrivit cu adevărata sa natură în momentul în care sufletul îl contemplă din lumea spirituală. Atunci se vede că datorită legilor generale ale cosmosului primul său germene a fost depus într-o stare saturniană, care a precedat starea solară a pământului. El a evoluat apoi de-a lungul stărilor solară, lunară şi pământească, pentru a deveni corpul fizic omenesc actual.

În conformitate cu cele arătate mai sus, într-o formă schematică, ansamblul fiinţei omeneşti poate fi descris astfel:

I. *Corpul fizic din mediul fizic sensibil.* Prin el omul ia cunoştinţă de el însuşi ca de o individualitate independentă („eul"). Acest corp fizic, născut din cosmos, s-a format, ca un prim germene al său, în timpul foarte îndepărtatei stări saturniene a pământului şi a devenit, prin dezvoltarea sa de-a lungul a patru transformări planetare, ceea ce este în prezent.

II. *Corpul eteric (subtil) din ambianţa elementară*. Prin el omul se recunoaşte ca un element al corpului eteric pământesc. Ieşit din existenţa cosmică generală, el s-a format în starea de prim germene, în timpul întregii epoci solare a pământului, foarte demult, şi a devenit, prin dezvoltarea sa de-a lungul a trei transformări planetare, ceea ce este în prezent.

III. *Corpul astral din ambianţa spirituală*. Prin el omul este membrul unei lumi spirituale. În el îşi află sediul „celălalt eu" al omului care se manifestă în vieţile pământeşti succesive.

IV. *„Adevăratul eu" într-o lume supraspirituală*. În această lume se află omul însuşi ca fiinţă spirituală, chiar şi atunci când toate experienţele lumilor sensibilă, elementară şi spirituală, adică toate cele ce provin de la simţuri şi facultatea de a gândi, de a simţi şi de a voi, cad în uitare.

UNELE OBSERVAŢII ASUPRA RAPORTULUI PREZENTEI EXPUNERI CU CĂRŢILE MELE *TEOSOFIA* ŞI *ŞTIINŢA OCULTĂ*

Conceptele care trebuie să exprime experienţele sufletului omenesc în lumile elementară şi spirituală trebuie să fie afectate de caracterul special al acestor experienţe. În acest sens, este necesar să se ţină seama de faptul că în lumea elementară experienţele se desfăşoară de o cu totul altă manieră decât în lumea sensibilă. Ele se întemeiază pe facultatea sufletului de a se metamorfoza şi pe percepţiile sale de simpatie şi antipatie. Denumirile ce vor fi date vor trebuie, de asemenea, să redea instabilitatea acestor experienţe. Ele nu vor putea fi la fel de invariabile cum sunt pentru lumea materială. Cel care nu ţine seama de acest fapt inerent naturii lucrurilor poate cu uşurinţă găsi o contradicţie între denumirile folosite în această scriere şi cele care figurează în lucrările mele *Teosofia* **şi** *Ştiinţa ocultă*. **Contradicţia dispare dacă ne gândim că, în aceste două scrieri, numele sunt astfel alese, încât să caracterizeze experienţele pe care sufletul le parcurge în întrea-ga sa evoluţie între naştere (concepţie) şi moarte, pe de o parte, şi moarte şi naştere, pe de altă parte. În prezenta lucrare, dimpotrivă, denumirile sunt alese în raport cu experienţele conştienţei clarvăzătoare, când ea pătrunde în lumea elementară şi în sferele spirituale.**

Din lucrările menţionate, *Teosofia* **şi** *Ştiinţa ocultă,* **rezultă că la moarte, puţin timp după ce corpul fizic sensibil s-a desprins de suflet, se mai desprinde de el şi un alt corp, care în prezenta carte este numit corpul eteric. În cazul acesta, sufletul trăieşte la început în fiinţa desemnată aici prin corpul astral. După ce s-a desprins de suflet, corpul eteric se transformă, descompunându-se în lumea elementară. El trece în fiinţele care formează această lume elementară. Sufletul omului nu mai participă la transformarea corpului eteric. Totodată, după moarte, sufletul devine conştient de fenomenele lumii elementare ca şi de lumea sa ambiantă exterioară. Această experienţă a lumii elementare de dinafară este ceea ce** *Teosofia* **şi** *Ştiinţa ocultă* **descriu ca trecere a sufletului prin lumea sufletelor. Va trebui deci să ne reprezentăm că lumea sufletelor este identică cu cea care, din punct de vedere al conştienţei clarvăzătoare, este numită aici lume elementară. Atunci când în intervalul dintre naştere şi moarte - în conformitate cu descrierea din cartea mea Teosofia - sufletul se desprinde de corpul astral, el îşi continuă viaţa în fiinţa care aici este numită „adevăratul eu". Corpul astral simte atunci prin el însuşi, sufletul nemaifiind prezent, ceea ce a fost definit în lucrarea de faţă ca o stare de „uitare". El se grăbeşte într-un anumit fel spre o lume în care nu se află nici un obiect de observaţie sensibilă sau de experienţă de voinţă, şi unde nu mai există sentiment sau gândire,**

aşa cum omul le desfăşoară în corpul său fizic. Iată lumea pe care o experimentează el ca fiind lumea sa ambiantă exterioară, sufletul continuându-şi existenţa în „adevăratul eu". Viaţa în această lume ambiantă poate fi caracterizată prin descrierea trecerii prin „sfera spiritului", din Teosofia şi Ştiinţa ocultă. Sufletul, luând cunoştinţă de el însuşi în „adevăratul eu", are „în jurul său", în lumea spiritului, ceea ce, pe durata existenţei materiale, se desfăşoară în el sub formă de experienţe sufleteşti. În lumea care a fost descrisă aici ca lume de fiinţe-gânduri, sufletul regăseşte, între moarte şi noua naştere, tot ce a vieţuit în forul său interior, datorită a ceea ce a perceput în lumea sensibilă şi a ceea ce a gândit, simSUPLIMENT LA EDIŢIA DIN 1918

Dacă sufletul vrea să dobândească facultatea de a pătrunde în cunoaşterea lumii suprasensibile, trebuie în primul rând să-şi sporească forţele. El ajunge la această stare dezvoltând din interior o activitate care este, în fond, imaginativă. Dar nu este suficient ca o asemenea activitate de imaginaţie să se exercite cu intensitatea normală pe care conştienţa obişnuită are obiceiul s-o desfăşoare când ia ca punct de plecare perceperea lumii sensibile. În acest din urmă caz, imaginaţia este mult mai puţin intensă decât percepţia. Dacă nu vom exercita-o decât cu această intensitate, ea nu va fi niciodată capabilă să dezvolte forţele care să ofere accesul sufle-tului la lumea suprasensibilă. Rămânând tot imaginaţie, ea trebuie să atingă forţa de intensitate a percepţiei însăşi. Ea nu trebuie să producă doar nişte reflectări (imagini-oglindiri) care să se asemene cu percepţiile respective, ci să se condenseze în aşa măsură, încât să creeze imagini concrete, *imagini vii*. Dar sufletul nu trebuie să-şi dirijeze forţele doar asupra acestor imagini. El trebuie să-şi îndrepte atenţia către propria sa activitate creatoare de imagini. Ne regăsim astfel într-o conştienţă interioară consolidată; dacă am repetat acest exerciţiti fără încetare, remarcăm, după săptămâni, luni sau un interval de timp şi mai îndelungat, că, asimilând această conştienţă consolidată, am intrat în contact cu o lume suprasensibilă. La început acest contact este haotic, constând dintr-un sentiment confuz şi general. Dar încetul cu încetul din acest haos se desprinde o lume obiectivă de imagini. Constatăm că, datorită exerciţiilor de formare de imagini, conştienţa, întărită, a obţinut cooperarea unei realităţi spirituale exterioare pentru crearea de imagini, exprimând o lume suprasensibilă obiectivă. Avem astfel descrisă mai explicit experienţa pe care o face sufletul omenesc cu ţesăturile de imagini pe care le întâlneşte pe drumul său în lumea spirituală şi de care a fost vorba la pagina 16 a prezentei scrieri. Făcându-şi asupra acestor procese o idee clară; prin experienţa sa interioară, cel care aspiră la cunoaşterea suprasensibilă recunoaşte în mod indubitabil realitatea suprasensibilă şi o distinge de simplele iluzii ale imaginaţiei arbitrare.

* * *

La pagina 17 a prezentei scrieri se spune că imaginile percepute de o conştienţă care este la debutul experienţelor sale suprasensibile „nu sunt la început decât pe care sufletul o aşază în faţa lumii suprasensibile, când simte stabilit contactul între el şi această din urmă lume". Este vorba într-adevăr de o „ ca o perdea perdea", căci imaginile nu servesc la început decât pentru a ridica propria conştienţă de sine în lumea suprasensibilă. Prin aceste imagini devenim conştienţi de noi înşine ca de o fiinţă spirituală, dar nu percepem încă prin ele o lume suprasensibilă obiectivă. Este ca şi cum am simţi că avem ochii făcând parte din organismul nostru fizic, dar că nu ar fi deschişi la influenţele lumii exterioare. Imaginile care apar în suflet trebuie să devină spiritual translucide, permiţându-le să desfăşoare acolo o activitate continuă. În cazul acesta, prin propria lor dezvoltare, ele devin încetul cu încetul diafane, se transformă în aşa fel, încât nu le mai contemplăm, ci le simţim pur şi simplu vii în suflet şi că prin ele percepem esenţa realităţii suprasensibile.

* * *

Una din primele impresii după intrarea în lumea suprasen-sibilă constă în a ne da seama, datorită conştienţei adaptate la această lume, de relaţiile de simpatie şi antipatie care ne leagă de fiinţele acestei lumi (comparaţi pagina 49 şi următoarele pagini ale prezentei scrieri). Prin experienţele care le facem în acest fel, se remarcă faptul că trebuie să ne desprindem de lumea sensibilă cu reprezentările noastre, dacă vrem să intrăm în lumea suprasensibilă. Este adevărat că putem descrie ceea ce vedem în suprasensibil prin reprezentări extrase din lumea sensibilă. De exemplu, se poate spune că o fiinţă se manifestă printr-un fenomen de culoare. Însă astfel de descrieri de realităţi suprasensibile nu au decât următoarea valoare: adevăratul ocultist, indicând o culoare, vrea să spună că experienţa pe care o face în suflet este analoagă cu perceperea acestei culori de către conştienţa fizică. Dar dacă, prin descrierea sa, cineva ar vrea să indice că are în faţa conştienţei sale ceva ce este identic cu culoarea fizică, el nu ar fi un ocultist, ci un vizionar şi nu halucinant. Cu experienţele de simpatie şi de antipatie suntem într-adevăr în faţa primelor impresii ale lumii suprasensibile. Există persoane care sunt decepţionate când ocultistul le avertizează că doreşte doar să ilustreze vederile sale într-o manieră mai concretă, atunci când recurge la reprezentări provenind din viaţa materială. Aceste persoane, în fond, nu aspiră să cunoască o lume suprasensibilă diferită de lumea fizică, ci ar vrea mai curând să recunoască în lumea suprasensibilă un fel de dublură a lumii fizice. Ele vor ca această lume suprasensibilă să fie mai subtilă, mai „eterică" decât lumea fizică, în rest, lumea suprasensibilă nu ar trebui, gândesc aceste persoane, să solicite de la ele folosirea altor reprezentări decât cele sensibile. Cel care vrea să se apropie cu adevărat de lumea spirituală trebuie să facă efortul de a-şi însusi concepţii noi. Cel ce se mulţumeşte să şi-o reprezinte ca o imagine atenuată, vaporoasă, a lumii fizice nu poate sesiza lumea suprasensibilă.

* * *

Forţa memoriei, care joacă un rol deosebit sub influenţa conştienţei obişnuite, nu este luată în considerare ca facultate omenească pentru perceperea lumii suprasensibile. (Trebuie ţinut seamă de această remarcă, pentru a nu ne înşela asupra a ceea ce s-a spus la pagina 36 din această descriere.) Sufletul omenesc dispune de forţa amintirii în timpul vieţii sale în lumea sensibilă, în desfăşurarea diverselor sale activităţi, prin intermediul organis-mului său fizic. Ridicându-se în lumea suprasensibilă, sufletul nu-si mai exercită memoria faţă de fiinţele şi fenomenele acestei lumi. El se limitează, la început, să contemple din această lume ceea ce are în faţa sa, fără să-i rămână vreo amintire despre aceste impresii când reintră în corpul fizic. Această stare nu este totuşi definitivă. Sufletul ia ceva din viaţa sa din lumea fizică ca un ecou al memoriei sale, şi acesta este ceea ce-i permite să-şi spună în viaţa din suprasensibil: „Aci, în lumea spirituală, eu sunt aceeaşi fiinţă ca şi în lumea sensibilă". Memoria îi este necesară pentru continuitatea conştienţei de sine. Mai mult, conştienţa de sine, ridicată până în lumea suprasensibilă, dobândeşte şi facultatea de a transforma impresiile primite în această lume, astfel încât ele se imprimă în corp la fel ca impresiile sensibile ale lumii fizice. Aşa se face că este posibil ca sufletul să păstreze un fel de amintire despre experienţele sale suprasensibile. Fără aceasta experienţele menţionate ar fi uitate. Dar, în timp ce impresiile lumii fizice acţionează asupra omului în aşa fel încât mai târziu ele îi sunt reamintite prin efectele lor evidente, în sfera suprasensibilă este necesar ca omul să-şi manevreze experienţele proprii astfel încât mai târziu să le regăsească în conştienţa sa obişnuită. Aceasta înseamnă că experienţele suprasensibile trebuie să se desfăşoare în deplina lumină a conştienţei. Cu toate acestea, ocultistul păstrea-ză, nu fără dificultate, sub formă de amintiri, experienţele făcute în lumea suprasensibilă. El nu poate povesti altuia ceea ce ştie „simplu, din memorie". Dacă îi cerem acest lucru, ocultistul se află adesea în faţa necesităţii de a reface în suflet condiţiile în care a făcut experienţa pe care vrea s-o descrie, pentru a vedea despre ce trebuie să vorbească.

* * *

Raportul dintre imaginile întâlnite în suprasensibil şi realitatea ce le corespunde (vezi pagina 57 a prezentei scrieri) nu este o problemă tot atât de simplă ca şi raporturile unei impresii a sufletului cu un obiect sau un fenomen sensibil. În suprasensibil, conştienţa trebuie să pătrundă acest raport în mod integral. Este altceva când ai o masă în faţa ta. În acest caz, masa este esenţialul; ceea ce se întâmplă în suflet cu această ocazie nu are, cel mult, decât o existenţă nebuloasă faţă de conştienţă. Percepând o fiintă suprasensibilă - chiar şi atunci când, aşa cum s-a arătat mai sus, i-am făcut imaginea „transparentă" - avem în conştienţa de sine experienţa acestei imagini însoţită de conţinutul său sentimental. Aceasta se întâmplă atunci când ne adâncim în întregime, cu conştienţa suprasensibilă, în această experienţă a sentimentului pe care realitatea o aduce în faţa sufletului.

Experienţa pe care am făcut-o în acest caz se distinge - şi trebuie să se distingă - net de cea a imaginii. Aceste două experienţe nu trebuie să se contopească una în alta. Ar fi o sursă de iluzie şi de eroare gravă în aceste experienţe.

ţit şi voit în această lume.